

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2014

Štěpán Šantrůček

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Štěpán Šantrůček

**Mírové iniciativy mezinárodního
společenství v Bosně a Hercegovině v letech
1990 - 1993: Vance-Owenův plán v kontextu
současných teorií řešení konfliktu a
uzavírání míru**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Štěpán Šantrůček**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Šindelář**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

ŠANTRŮČEK, Štěpán. *Mírové iniciativy mezinárodního společenství v Bosně a Hercegovině v letech 1992 - 1995: Vance-Owenův plán v kontextu současných teorií řešení konfliktu a uzavírání míru*. Praha, 2014. 42 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí práce PhDr. Jan Šindelář.

Abstrakt

Bakalářská práce „Mírové iniciativy mezinárodního společenství v Bosně a Hercegovině v letech 1990 - 1993: Vance-Owenův plán v kontextu současných teorií řešení konfliktu a uzavírání míru“ analyzuje působení mezinárodního společenství v Bosně a Hercegovině mezi lety 1990 – 1993. Na základě teoretických přístupů k řešení konfliktu a uzavírání míru je analyzován přístup mezinárodního společenství ke konfliktu a pokus o jeho vyřešení prostřednictvím Vance-Owenova mírového plánu.

Abstract

The bachelor thesis “Peace Initiatives of the International Community in Bosnia and Herzegovina in 1990 – 1993: Vance-Owen Peace Plan in the Realm of Contemporary Theories of Conflict Resolution and Peacemaking” analyzes the work of the International Community in Bosnia and Herzegovina between 1990 and 1990. The approach of the International Community towards the conflict and the attempt of its resolution through the Vance-Owen Peace Plan is analyzed on the basis of the contemporary theoretical approaches towards conflict resolution and peacemaking.

Klíčová slova

Bosna a Hercegovina, management konfliktu, řešení konfliktu, mezinárodní společenství, Vance-Owenův plán, uzavírání míru

Keywords

Bosnia and Herzegovina, conflict management, conflict resolution, International Community, Vance-Owen Peace Plan, Peacemaking

Rozsah práce: 74 398 zn.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu a souhlasím s tím, aby byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne:

Štěpán Šantrůček

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Janu Šindelářovi za cenné připomínky a rady a dále všem, kteří se na práci podíleli duchovní, materiální a emocionální podporou. Speciální dík patří národům Bosny a Hercegoviny.

Obsah

ÚVOD.....	- 3 -
OBSAH PRÁCE A VYMEZENÍ TÉMATU.....	- 4 -
POJMY	- 5 -
CÍL PRÁCE.....	- 6 -
ZDROJE	- 7 -
1. KONFLIKT V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH.....	- 8 -
2. KONTINGENČNÍ PŘÍSTUP K MODELU KONFLIKTU.....	- 9 -
2.1. STÁDIA KONFLIKTU V KONTINGENČNÍM MODELU.....	- 10 -
2.2. TECHNIKY ŘEŠENÍ KONFLIKTU DLE KONTINGENČNÍHO MODELU.....	- 13 -
3. ESKALACE KONFLIKTU V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ V KONTINGENČNÍM MODELU	- 15 -
3.1. KLÍČOVÉ UDÁLOSTI PRO VYTVOŘENÍ KŘIVKY KONFLIKTU.....	- 15 -
3.2. KŘIVKA KONFLIKTU V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ	- 16 -
4. MÍROVÉ INICIATIVY MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ	- 18 -
4.1. PREVENTIVNÍ DIPLOMACIE	- 18 -
3.1.1. <i>Zachování teritoriální integrity Bosny a Hercegoviny.....</i>	<i>- 19 -</i>
3.1.2. <i>Řešení sporů právní cestou .....</i>	<i>- 21 -</i>
3.1.3. <i>Přítomnost mezinárodních ozbrojených složek .....</i>	<i>- 23 -</i>
3.1.4. <i>Zprostředkování dialogu a návrh mírového řešení .....</i>	<i>- 23 -</i>
3.1.5. <i>Mezinárodní uznání Bosny a Hercegoviny.....</i>	<i>- 24 -</i>
3.2. MANAGEMENT KONFLIKTU.....	- 24 -
3.2.1. <i>Ekonomické embargo .....</i>	<i>- 25 -</i>
3.2.2. <i>Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii .....</i>	<i>- 26 -</i>
3.2.3. <i>Navržení mírového řešení: Vance-Owenův plán.....</i>	<i>- 26 -</i>
3.3. VYNUCOVÁNÍ MÍRU	- 27 -
4. STRUKTURA VANCE-OWENOVA PLÁNU	- 29 -
4.1. ANALÝZA STRUKTURY VANCE-OWENOVA PLÁNU	- 30 -
ZÁVĚR	- 36 -
SUMMARY	- 40 -
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ.....	- 41 -

Úvod

Válka v Bosně a Hercegovině (BaH) v letech 1992 – 1995 představuje z hlediska přístupu mezinárodních aktérů k řešení konfliktu významný milník. V období studené války bylo na lokální konflikty pohlíženo z perspektivy mocenských bloků a bylo tedy snadné definovat zneprátelené strany. Ozbrojený konflikt mezi Srby, Bosňáky a Chorvaty v Bosně a Hercegovině však přinášel do té doby neznámé problémy a mezinárodní aktéři k němu již nemohli přistupovat s cílem podpořit své spojence, ale s cílem nabídnout konstruktivní řešení pro všechny zúčastněné strany tak, aby výsledkem byla ideálně situace, kdy by byly uspokojeny nároky všech stran (tzv. win-win). V rámci konfliktu se významným aktérem stalo mezinárodní společenství, pod kterým rozumíme tehdejší nejvýznamnější mezinárodní organizace (vzhledem ke konfliktu v BaH především Evropské společenství, později Evropská unie, Organizace spojených národů a Severoatlantická aliance) a dále významné státy podílející se na garanci světové a evropské bezpečnosti (USA, Rusko, Velká Británie, Francie, Německo). Toto uskupení na sebe částečně převzalo odpovědnost za vyřešení konfliktu a pokoušelo se různými způsoby přimět znesvářené strany k diplomatickému řešení.

Od počátku konfliktu v Bosně a Hercegovině se mezinárodní společenství snažilo různými způsoby a technikami řešení donutit zúčastněné strany k ukončení ozbrojených střetů a uzavření míru. Limitem těchto aktivit však byla nedostatečná zkušenost a absence teoretických postupů, které by sloužily jako základ pro přijetí patřičné strategie, která by vedla k ukončení konfliktu. Znepráteleným stranám byly nabízeny různé formy řešení a zavedení nového statusu quo v Bosně a Hercegovině. Jedním z nich byl v roce 1993 i plán dvou vyjednaváčů z Organizace spojených národů (OSN) respektive Evropského společenství (ES), Cyruse Vance a Davida Owena, který je označován jako Vance-Owenův plán. Přestože plán byl po dlouhých vyjednáváních schválen všemi politickými lídry jednotlivých válčících stran v bosenském konfliktu, jeho definitivní přijetí nakonec selhalo. V konečném důsledku pak Vance-Owenův plán ve skutečnosti nepřímě přispěl k další eskalaci násilí a prohloubení konfliktu v BaH. Po neúspěchu plánu se proti sobě obrátily i armády bosenských Chorvatů a Bosňáků, které do té doby tvořily křehké spojení. Konflikt začal přerůstat ve válku „všech proti všem“ a jeho řešení se zdálo být nemožné.

Současné výsledky badání v oblasti bezpečnostních studií nabízejí teoretické modely pro analýzu konfliktu, jeho řešení a následně i uzavírání míru. Modely pro analýzu jsou

důležité především proto, že při aplikaci na konkrétní konflikty nabízejí odpověď na otázky příčin vzniku konfliktu, jeho postupné eskalace a deeskalace, v konečném důsledku i ukončení. Zároveň nabízejí příležitost pro analýzu přístupu aktérů mezinárodního společenství a odpovědi na otázky, zda byly tyto přístupy účinné či nikoli a jaký vliv měly na řešení celého konfliktu.

V předkládané práci bude využit teoretický model k tomu, aby byl analyzován přístup mezinárodního společenství k řešení konfliktu v Bosně a Hercegovině na příkladu Vance-Owenova plánu. Na základě modelu budou analyzovány kroky mezinárodního společenství v oblasti, uzavírání míru, pokusu o implementaci mírového plánu a celkového přístupu ke konfliktu v Bosně a Hercegovině.

Obsah práce a vymezení tématu

Práce se bude nejprve zabývat tzv. kontingenčním modelem, který zkoumá závislost chronologického průběhu konfliktu na míře použití násilí. Tento model je v současnosti nejrozšířenějším teoretickým přístupem k analýze konfliktu. Na základě tohoto přístupu budou zvoleny oblasti pro analýzu průběhu bosenského konfliktu, přístupu mezinárodního společenství a pokusu o uzavření míru prostřednictvím Vance-Owenova plánu. Teoretický model umožní odlišit jednotlivé kroky a techniky při managementu a řešení konfliktu a tedy více porozumět okolnostem, které ovlivňovaly přístup mezinárodního společenství a ve svém důsledku formovaly samotný text Vance-Owenova plánu. Kroky mezinárodního společenství v oblasti řešení konfliktu budou analyzovány v kontextu s tehdejší vnitropolitickou situací v BaH a přístupem jednotlivých stran zúčastněných v konfliktu. Dále bude analyzována i samotná struktura plánu, tedy zda v něm byly zakotveny všechny náležitosti, které má mírový plán obsahovat.

Časově je téma vymezeno lety 1990–1993. Autor si je vědom, že příčiny konfliktu v Bosně a Hercegovině můžeme hledat již na počátku 80. let 20. století, nicméně jako zásadní milník je považován rok 1990 a to z několika důvodů: (1) na počátku roku 1990 bylo již definitivně jasné, že společensko-politický systém tehdejší Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ) bude potřeba radikálně změnit; (2) během roku došlo k vyhlášení nezávislosti Slovinska a Chorvatska na SFRJ; (3) v Bosně a Hercegovině se zformovaly politické strany vytvořené na národnostním

základě.¹ Tyto procesy přímo vedly k eskalaci konfliktu a polarizaci jednotlivých skupin. Proto je rok 1990 pro účely této práce považován za počátek konfliktu v Bosně a Hercegovině. Práce se zabývá především mírovými iniciativami mezinárodního společenství, které vedly k pokusu o implementaci Vance-Owenova plánu. Časové vymezení je tedy ohraničeno rokem 1993, kdy pokusy o implementaci plánu definitivně selhaly, a mezinárodní společenství přistoupilo k jiným formám řešení konfliktu.² Z teritoriálního hlediska je práce vymezena na Bosnu a Hercegovinu s příslušnými politickými vazbami bosenských Chorvatů na Chorvatsko a bosenských Srbů a Srbsko resp. SFRJ a později Svazovou republiku Jugoslávii (SRJ).

Pojmy

Vysvětlení některých klíčových pojmů je důležité z hlediska přehlednosti práce. V teoretické části práce je operováno s pojmy, týkajícími se analýzy průběhu konfliktu a jeho řešení. Většina pojmů byla vyvinuta v anglicky psané literatuře a často jsou mezi nimi jen malé rozdíly, které lze jen těžko přeložit do českého jazyka. Pro účely této práce se autor drží názvosloví, které v českém jazyce používá český překlad knihy *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu* od B. Buzana, J. De Wilde a O. Waevera. Zmínění autoři jsou ústředními postavami tzv. Kodaňské školy, která je v současnosti hlavním evropským myšlenkovým proudem v oblasti bezpečnostních studií. Z této školy vychází ve svých pracích také česká politoložka Šárka Waisová, jejíž publikace jsou pro tuto práci také používány.

Co se týče jednotlivých skupin obyvatelstva v Bosně a Hercegovině, bývá problematické především označení obyvatelstva hlásícího se v dnešní době k bosňácké národnosti. Poslední ústava SFRJ z roku 1974 označuje tuto skupinu obyvatel jako „Muslimové“.³ Stejný pojem byl použit i při sčítání lidu v BaH v roce 1991 a často je používán i v dnešní době především autory z anglosaského prostředí.⁴ Termín „Muslim“ je v současnosti nahrazován pojmem „Bosňák“. Tento pojem byl použit také při sčítání lidu v BaH v roce 2013 (pojem „Muslim“ nebyl vůbec zařazen) a je široce užíván

¹ Jedná se o bosňáckou SDA (Strana demokratické akce), srbskou SDS (Srbská demokratická strana) a chorvatskou HDZ BiH (Chorvatské nezávislé společenství v Bosně a Hercegovině)

² Viz: Gow, James, *Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and the Yugoslav War* (London: Hurst and Company, 1997).

³ Označení „Muslim“ (s velkým M) odpovídá dnešnímu označení Bosňák. Jedná se o skupinu obyvatel obývajících dnes převážně Bosnu a Hercegovinu a srbský a černohorský Sandžak. Pro obyvatele jiné národnosti, ale muslimského vyznání bylo používáno termínu „muslim“ (s malým m).

⁴ Např. Burg Steven, *The War in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe 2000); nebo Malcom Noel, *Bosnia: a Short History* (Londýn: Pan Books, 2002).

v současné politické debatě v Bosně a Hercegovině a v pracích některých akademiků. Pro účely této práce je použito termínu „Bosňák“ a to z toho důvodu, že je z dnešního pohledu aktuálnější, korektnější a přesnější než pojem „Muslim“.

V případě místních názvů je používán doslovný přepis místa, tak jak se nazývá v dnešní době.⁵ Výjimku tvoří města a obce, pro které existuje v českém jazyce ustálený ekvivalent.

Cíl práce

Válka v Bosně a Hercegovině představuje jeden z nejsložitějších konfliktů v rámci rozpadu Jugoslávie. Mezinárodní společenství bývá často kritizováno pro svůj rezervovaný přístup ke konfliktu, který nepřímo umožňoval postupné prohlubování sporů jednotlivých znesvářených stran. Všechny plány na mírové uspořádání země nabídnuté před koncem roku 1995 nebyly schopny donutit zúčastněné strany k ukončení válečných operací. Historicko-politický vývoj v tehdejší Bosně a Hercegovině byl zpracován řadou autorů, nicméně často je opomíjeno zasazení látky do teoretického kontextu, který by poskytl rámec pro analýzu jednotlivých kroků mezinárodního společenství. V současnosti však již existují teorie a rámcové postupy pro řešení konfliktu, uzavírání míru a tvorby mírového plánu, které byly vyvinuty v souvislosti se zkušenostmi z přístupu k lokálním konfliktům po konci studené války. Na základě analýzy přístupu mezinárodního společenství v kontextu těchto politologicko-bezpečnostních teorií je možné propojit otázku řešení konfliktu a uzavírání míru s historicko-politickými událostmi v Bosně a Hercegovině na začátku devadesátých let, a tedy přesněji odpovědět na otázku, zda a proč byly mírové iniciativy (ne)úspěšné.

Na základě předem zvolených oblastí zkoumání je cílem práce analyzovat na příkladu Vance Owenova plánu hlavní příčiny (ne)úspěchu nabízených mírových řešení. V hlavní části práce bude na pozadí teoretického modelu analyzován přístup mezinárodního společenství k průběhu konfliktu a pokus o implementaci mírového plánu, a dále poté struktura plánu a jeho jednotlivé komponenty. Analýza celého tématu by měla poskytnout odpověď na tři klíčové otázky:

1. Jaká byla kritéria pro vytvoření mírového plánu a co ovlivňovalo jeho strukturu a jednotlivé komponenty?

---

⁵ Některé obce v BaH byly v průběhu konfliktu přejmenovávány. Např. město Foča získalo na několik let srbský název Srbbinje.

2. Jakým způsobem postupovalo mezinárodní společenství při implementaci Vance-Owenova plánu a pokusu o uzavření míru?
3. Proč nebyl předložený mírový plán akceptován všemi stranami konfliktu a čím se lišil od teoretických konceptů mírových plánů?

Práce si neklade za cíl poukázat na důvody (ne)úspěchů mezinárodního společenství ve válce v Bosně a Hercegovině, ale analyzuje okolnosti zapojení mezinárodního společenství na konkrétním příkladu Vance-Owenova plánu. Zvolený rámec bude srovnávat teoretický model s praktickými přístupy a bude moci být použit pro analýzu jiných mírových iniciativ, nejen v Bosně a Hercegovině.

Zdroje

Použité zdroje pro tuto práci lze rozdělit do dvou skupin. Za prvé se jedná o literaturu věnující se teoretickým konceptům analýzy konfliktu a jeho řešení. Pro tento účel bylo využito publikací nejvýznamnějších autorů v této oblasti. Jedná se především o knihu Petera Wallensteena, *Understanding Conflict Resolution*. Wallenstein patří k významným představitelům Kodaňské školy bezpečnostních studií a je jedním z nejuznávanějších teoretiků bezpečnostních studií. Dále bylo využito kolektivní práce Olivera Ramsbothama, Toma Woodhouse a Hughua Mialla, *Contemporary Conflict Resolution* či práce Michaela Lunda, *Preventing Violent Conflicts: A Strategy for Preventive Diplomacy*. Zároveň byl zahrnut i „český“ pohled na problematiku a to prostřednictvím publikace významné české odbornice Šárky Waisové, *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích*.

Druhá skupina zdrojů byla vybrána pro studium samotného konfliktu v Bosně a Hercegovině takovým způsobem, aby publikace poskytly co možná nejobektivnější a nejkomplexnější pohled na konflikt. Z anglicky psané literatury nabízí detailní pohled na problematiku např. S. Burg a P. Shoup v knize *The War in Bosnia and Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention*, dále publikace Davida Rieffa, *Slaughterhouse: Bosnia and the Failure of the West*, či Carole Roger, *The Breakup of Yugoslavia and its Aftermath*. Pro pochopení hlubších příčin konfliktu a vztahů mezi jednotlivými národy bylo využito publikace Malcoma Noela, *Bosnia a Short History*, která podává přehled vývoje Bosny a Hercegoviny od mýtů a pověstí až po konec války v roce 1995 a ve své poslední kapitole se věnuje problematice implementace Vance-Owenova plánu.

Limity použité literatury byly především v tom, že většina publikací se věnuje zejména procesu implementace Daytonské mírové smlouvy, která ukončila válku v roce 1995, případně přítomnost mezinárodního společenství v BaH po konci války. Ostatní iniciativy jsou zmíněny pouze okrajově. Naprostá většina literatury se věnuje pouze popisu historicko-politických procesů, bez zakotvení v teoretickém rámci.

Poněkud problematická je orientace v literatuře psané v Bosně a Hercegovině, Chorvatsku a Srbsku a to především v ohledu k nízké objektivitě uváděných skutečností. Například knihu Dobrici Čosiće, *Bosenská Válka*, lze jen těžko považovat za objektivní, neboť Čosić byl v době války prezidentem SRJ, stoupencem režimu Slobodana Miloševiče a dodnes patří k hlavním představitelům srbského nacionalismu v akademické sféře. Objektivnější pohled na problematiku přináší kniha Zijada Šehiće, *Experiment ve světové laboratoři Bosna*. Třebaže název knihy může působit zavádějícím dojmem, poskytuje velmi objektivní pohled na problematiku a aktivity mezinárodního společenství během války v BaH. Důvodem je také to, že kniha byla vydána v roce 2013 a s dostatečným odstupem reflektuje tehdejší situaci bez přílišného emocionálního zatížení.

Samozřejmostí při psaní práce bylo zahrnutí primárních zdrojů, tedy především samotného textu Vance-Owenova plánu, příslušných rezolucí OSN, případně prohlášení politických lídrů. Tyto primární zdroje poskytují pohled na věc z tehdejší perspektivy a jsou důležitým zdrojem informací pro pochopení postupů jednotlivých stran.

1. Konflikt v mezinárodních vztazích

Ve vědeckých disciplínách, které se zabývají řešením konfliktu v mezinárodních vztazích, se termínem *konflikt* rozumí spor dvou a více různých stran, přičemž může (ale nemusí) být použito násilí za účelem prosazení jejich zájmů. Nejčastějším typem konfliktu je spor dvou a více států, národů, etnických skupin, či skupin založených na stejných politicko-společenských hodnotách, jenž soupeří o území, které je z pohledu určitého státu důležité ať už z politického nebo společenského hlediska či z hlediska přítomnosti strategické suroviny, důležité dopravní tepny atd. Spor Československa (ČSR) s Polskem o Těšínsko v roce 1919 je příkladem násilného konfliktu dvou států o oblast bohatou na nerostné suroviny a zároveň strategicky významnou dopravní tepnu.

Naopak spor ČSR s Vatikánem ve dvacátých letech je příkladem nenásilného konfliktu na základě společensko-politických důvodů.⁶

Významný badatel v oblasti konfliktů v mezinárodních vztazích Peter Wallensteen, definuje konflikt jako „společenskou situaci, ve které minimálně dva aktéři soupeří ve stejném momentě o získání určitého množství vzácného zdroje.“⁷ Soupeření může mít násilnou i nenásilnou formu a projevuje se celou škálou aktivit, které na sebe vzájemně navazují od diplomatických roztržek po otevřenou válku. Obdobná definice jako Wallenseenova i když jinak formulována, je také používána v rámci Organizace spojených národů, dle které se konfliktem rozumí „konfrontace mezi jednou nebo více stranami, usilujícími o vzájemně neslučitelné nebo konkurenční cíle.“⁸

Konflikt v mezinárodním prostředí, znamená bezpečnostní hrozbu i pro státy, které do něj nejsou přímo zapojeny, proto se státy a mezinárodní organizace snaží nalézt strategie a techniky pro řešení konfliktů na základě analýzy jejich průběhu. Pochopení průběhu konfliktu je základním předpokladem pro účelné vyřešení konfliktu. V tomto ohledu začaly počátkem 60. let v návaznosti na potřebu řešení lokálních konfliktů vznikat teoretické modely konfliktu, které poskytly východisko pro sledování průběhu konfliktu a napomohly jeho porozumění.⁹

2. Kontingenční přístup k modelu konfliktu

V každém konfliktu dochází na základě vnějších i vnitřních faktorů ke změně a vývoji cílů a chování jednotlivých aktérů. Vnějšími faktory mohou být např. diplomatický tlak, hospodářská embarga či formování nových aliancí, zatímco za vnitřní faktory můžeme označit změnu politických a vojenských lídrů, dostatečnou ekonomickou sílu pro vedení války nebo víru obyvatel ve vítězství v konfliktu. Tyto procesy se projevují na míře užití násilí, tzv. intenzitě konfliktu. Právě změna intenzity

---

⁶ Tzv. Marmaggiho aféra – v souvislosti s oslavami výročí upálení Jana Husa v roce 1925 byl z ČSR odvolán vatikánský vyslanec Francesco Marmaggi. Diplomatická roztržka byla vyřešena až podpisem dohody v roce 1928.

⁷ Wallensteen Peter, *Understanding Conflict Resolution* (London: SAGE, 2002) 26.

⁸ King Mary E. ed., *A Glossary of Terms and Concepts in Peace and Conflict Studies* (San José: University for Peace, 2005) 22.

⁹ Prvním uceleným konceptem byl model Johanna Galtunga. Jeho model pojímá konflikt jako rovnostranný trojúhelník, v jehož vrcholech stojí (A) rozepře, (B) přístup a (C) chování zúčastněných stran. Rozepře (A) znamená střet zájmů a vzájemnou neslučitelnost cílů, která může vycházet z rozdílu společenských hodnot dvou stran. Přístup (B) zahrnuje míru poznání, emoce a snahu obou stran. Chování (C) zahrnuje veškeré akce, které daná strana podnikne (např. spolupráce, donucování, násilí atd.). Galtung tvrdí, že tyto tři součásti jsou přítomny v každém konfliktu a navzájem se ovlivňují. Předpokládá, že s eskalací např. bodu B eskaluje přímo úměrně bod A a C. Pro účely této práce je však tento model nevhodný, protože nezohledňuje průběh konfliktu v čase.

konfliktu v čase dokazuje, jak se konflikt vyvíjí, jakým způsobem k němu přistupují jednotliví aktéři, jaké používají strategie a jaké nástroje jsou tedy následně potřeba k jeho vyřešení. Pohled na konflikt z hlediska dynamiky (tedy závislosti intenzity na čase) se objevuje ve většině přístupů, které se snaží přiřadit určitou strategii řešení konfliktu pro dané stádium konfliktu. Rakouský politolog Friedrich Glasl v roce 1982 ve své práci *Konfliktmanagement: Ein Handbuch für Führungskräfte, Beraterinnen und Berater* poprvé představil pohled na konflikt jako na proces vyjádřitelný křivkou, která představuje závislost intenzity konfliktu na čase.¹⁰ Tento přístup poskytl badatelům možnost odlišit jednotlivé stupně intenzity konfliktu, které bylo možno analyzovat a přiřazovat k nim jednotlivé způsoby řešení. Tento model, který je v anglicky psané literatuře označován jako „contingency“,¹¹ byl rozvinut na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století a je využíván celou řadou autorů.¹² Pro analýzu konfliktu v Bosně a Hercegovině byl kontingenční model vybrán z toho důvodu, jelikož poskytuje vhodný prostor pro analýzu činnosti mezinárodního společenství v závislosti na vojensko-politických procesech. Tento pohled je důležitý pro pochopení myšlení mezinárodních aktérů, jehož výsledkem bylo formulování Vance-Owenova plánu.

2.1. Stádia konfliktu v kontingenčním modelu

V současnosti nejrozšířenější přístup, který se zabývá analýzou konfliktu a možnostmi jeho řešení, vnímá konflikt jako dynamický proces formovaný časem a intenzitou. Časem se rozumí chronologický sled událostí a za intenzitu považujeme míru užití násilí v konfliktu, která je v počátečních stádiích zpravidla nulová. Intenzita konfliktu lze rozdělit do několika fází:¹³

1. Latentní konflikt
2. Neshody
3. Spory
4. Polarizace
5. Násilí
6. Válka

---

¹⁰ Glasl Friedrich, *Konfliktmanagement: Ein Handbuch für Führungskräfte, Beraterinnen und Berater* (Stuttgart: Freies Geistesleben: 1999) 78.

¹¹ Contingency model, nebo Contingency approach

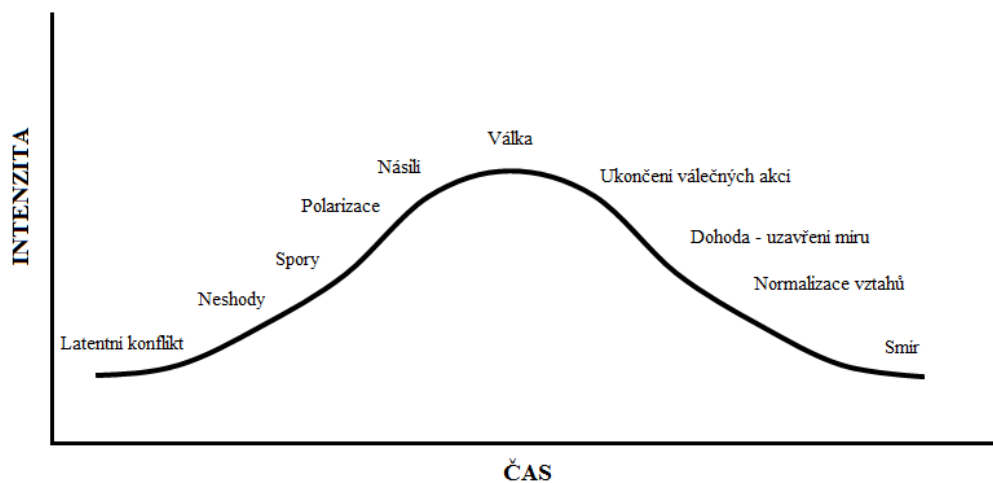
¹² Fisher a Keashley, O. Ramsbotham, M. Lund, Š. Waisová

¹³ Liší se u různých autorů, někteří používají také odlišné názvy pro stejná stádia

7. Ukončení válečných akcí
8. Dohoda (uzavření míru)
9. Normalizace vztahů
10. Smír

Zobrazením stupňů intenzity konfliktu na křivku dle daných kritérií, dostaneme následující obrázek (obr. 1). Kontingenční modely jsou typické pro práce těch autorů, kteří se snaží najít společná kritéria pro analýzu různě se vyvíjejících konfliktů, anebo pro ty autory, kteří se snaží identifikovat odpovídající strategie řešení konfliktu pro jednotlivé fáze. Právě kontingenční model umožňuje analýzu průběhu válečných operací a intervencí mezinárodního společenství v závislosti na intenzitě bojů a míry použití násilí. Výhodou kontingenčního modelu je také možnost rozdělení průběhu konfliktu do jednotlivých stádií tak, jak je ukázáno na obrázku 1., a k nim poté přiřazovat odpovídající techniky řešení. Dříve než přikročím k samotným technikám řešení, je třeba definovat základní stádia intenzity konfliktu.

(Obr. 1 – stádia konfliktu v závislosti na intenzitě a čase)

*Latentní konflikt*¹⁴ je stadium „kdy jsou si oba aktéři vědomi svých neslučitelných zájmů, ale nejsou dosud tak velké, aby donutily jednoho z aktérů k rozhodnějšímu jednání.“¹⁵ Příkladem takového konfliktu jsou současné vztahy mezi Ruskem a USA. V případě, že konflikt dále eskaluje (stoupá míra použití násilí)

¹⁴ V některých pracích je toto stádium označováno také jako „nestabilní mír“ více viz.: Lund Michael, *Preventing Violent Conflicts: A Strategy for Preventive Diplomacy* (Washington: USIP Press Books, 1996).

¹⁵ Waisová Šárka, *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011) 58.

objevují se *spory*, které vedou k *neshodám*. Příčinou *sporů* a *neshod* je neslučitelnost zájmů jednotlivých zainteresovaných skupin.

V konečném důsledku dochází k *polarizaci* jednotlivých stran. V této fázi polarizace se formují zneprátelené skupiny a to především politicky a vojensky. *Polarizace* konfliktu znamená definitivní vytvoření jednotlivých stran, jejichž cíle jsou neslučitelné s cíly ostatních skupin. Jednotlivé strany disponují politickým zázemím, ozbrojenými silami a zároveň jsou ochotny k dosažení svých cílů použít *násilí*. Příkladem takového stavu jsou současné vztahy mezi Izraelem a Palestinou. S další eskalací konfliktu přechází násilí ve *válku*, která stojí na vrcholu křivky a je součástí konfliktu s „nejintenzivnější formou použití násilí.“¹⁶ Šárka Waisová považuje za vrchol eskalace konfliktu tzv. „*mrtvý bod*“. V tomto bodě dochází dle autorky k situaci „kdy ani jedna ze stran nemá dostatek sil zničit svého protivníka nebo dosáhnout vítězství.“¹⁷ Příčinou eskalace násilí a války je tedy ochota jednotlivých stran použít krajní násilné prostředky pro dosažení svých cílů. Ochota je formována nejruznějšími faktory, mezi něž patří především víra armády i obyvatelstva ve vlastní schopnosti, dostatek zdrojů potřebných pro vedení války, propaganda, nacionalismus atd.

Deeskalační fáze konfliktu probíhá poté po linii *ukončení válečných operací*, *uzavření míru*, *normalizace vztahů* a konečném *smíru*. *Ukončení válečných operací* představuje transformaci vztahů mezi jednotlivými stranami a významný pokles intenzity konfliktu. Mezi stranami je obnovena komunikace a probíhá výměna informací s cílem dosáhnout *uzavření míru*. *Normalizace vztahů* se projevuje ochotou obou stran konstruktivně řešit problémy v rámci poválečné rekonstrukce a schopností zneprátelených skupin společně využívat statky, které byly předmětem konfliktu. Konečný *smír* je poté transformace vztahů ve společnosti a minimalizace rizika opětovné eskalace konfliktu.¹⁸

Každý konflikt nemusí nutně projít všemi fázemi, některé konflikty mohou být vyřešeny už v raném stádiu. Naopak, některé konflikty mohou být uvězněny mezi dvěma fázemi několik let.¹⁹

---

¹⁶ Lund Michael, *Preventing Violent Conflicts: A Strategy for Preventive Diplomacy* (Washington: USIP Press Books, 1996) 57.

¹⁷ Waisová Šárka, *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011) 63.

¹⁸ Více viz: *ibid.* 65.

¹⁹ Jedná se o tzv. zmrzlé konflikty, které neustále probíhají v různých stupních intenzity. Např. Izraelsko-palestinský konflikt, spor o Náhorní Karabach, spor Ruska a Gruzie o Abcházii a Jižní Osetii

2.2. Techniky řešení konfliktu dle kontingenčního modelu

Kontingenční model konfliktu poskytuje prostor pro přiřazení jednotlivých technik řešení konfliktu ke každému stádiu jeho průběhu. Techniky řešení konfliktu v jednotlivých stádiích jsou zobrazeny v tabulce 1.

INTENZITA	FÁZE KONFLIKTU	TECHNIKA ŘEŠENÍ
Eskalace	1. Latentní konflikt	Peacebuilding
	2. Neshody	Prevence konfliktu
	3. Spory	
	4. Polarizace	
	5. Násilí	Management konfliktu
	6. Válka	
Deeskalace	7. Ukončení válečných akcí	Vynucování míru
	8. Dohoda (uzavření míru)	Udržení míru (Peacekeeping)
	9. Normalizace vztahů	
	10. Smír	Peacebuilding

(Tabulka 1 – Techniky řešení konfliktu v jeho jednotlivých stádiích)

Vzhledem k časovému vymezení práce je zřetelné, že se práce nebude zabývat deeskalační fází konfliktu. Po definitivním neúspěchu implementace Vance-Owenova plánu totiž intenzita konfliktu v BaH opět dále stoupala. Pro potřeby této práce je v rámci řešení konfliktu relevantní pouze *prevence konfliktu*, *management konfliktu* a *vynucování míru*, protože bude analyzováno období od prvních *neshod* mezi zneprátenými stranami až po pokus o *ukončení válečných operací*. Viz tabulka 1.

V pojetí amerického odborníka Michaela S. Lunda lze termín *prevence konfliktu* přirovnat k termínu preventivní diplomacie. Jedná se o „aktivity, které je třeba učinit ve chvíli, kdy politika, instituce a postupy mezi aktéry nejsou schopny regulovat politické spory a střety zájmů.“²⁰ Trojice autorů Ramsbotham, Woodhouse a Miall definuje prevenci konfliktu jako „činnost, jejímž cílem je předejít vypuknutí ozbrojených konfliktů a masového násilí.“²¹ V případě neúspěchu prevence konfliktu je dalším

²⁰ Waisová Šárka, *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011) 52 – 53.

²¹ Ramsbotham Oliver, Woodhouse Tom, Miall Hugh, *Contemporary conflict resolution* (Cambridge: Polity Press, 2011) 15 - 22.

nástrojem tzv. *management konfliktu*, který lze v nejširším smyslu definovat jako: „intervenční snahy s cílem prevence další eskalace konfliktu“²²

Nástroje intervence v rámci prevence a managementu konfliktu, budou použity jako hlavní kritéria pro analýzu činnosti mezinárodního společenství. Jedná se o:

- Tlak na zachování statusu quo
- Řešení sporů diplomatickou nebo právní cestou
- Zprostředkovávání dialogu a vyjednávání
- Vyslání mezinárodní vojenské peacekeepingové mise
- Internacionalizace
- Sankce a embarga
- Navrhování mírových plánů a řešení

Součástí managementu konfliktu může být i *vynucování míru*, které však představuje samostatný soubor kroků a opatření. Vynucování míru jsou „operace prováděné za účelem ukončení vojenských akcí se souhlasem i bez souhlasu jedné nebo více stran v konfliktu a za účelem vytvoření trvalého a životaschopného prostředí se zárukou udržitelnosti podmínek.“²³

V rámci vynucování míru je poté potřeba zohlednit veškeré parametry, které svým základem přispějí k mírovému procesu a zakomponovat je do předkládaného mírového plánu. Tím jsou především: ujasnění hranic; demilitarizace a demobilizace; ochrana lidských práv; navrácení uprchlíků a vnitřně vysídlených osob; sociální, politická, právní a ekonomická restrukturalizace země; vláda nebo její přechodná forma; volby; strategie implementace a časový rámec implementace.²⁴

Kontingenční model nabízí nejucelenější pohled na konflikt jak z hlediska vnitřního vývoje, tak z hlediska přístupu mezinárodních aktérů. Míra užití násilí a eskalace v jednotlivých fázích jsou v podstatě determinantem pro kroky, které má podnikat strana zainteresovaná v řešení konfliktu.

---

²² King Mary E. ed., *A Glossary of Terms and Concepts in Peace and Conflict Studies* (San José: University for Peace, 2005) 23.

²³ Internacionalizace znamená snahu přesvědčit co nejvíce aktérů (států), že jejich zájmem je vyřešení konfliktu.

²⁴ Smith A.L., Smock D.R., *Managing Mediation Process* (United States Institute of Peace: Washington D.C., 2008).

3. Eskalace konfliktu v Bosně a Hercegovině v kontingenčním modelu

V minulých kapitolách byly předvedeny teoretické modely, které jsou používány pro analýzu konfliktu. Aby mohly být analyzovány mírové iniciativy mezinárodního společenství v BaH a následně zodpovězeny stanovené otázky, bude vhodné nejprve aplikovat křivku konfliktu na historický průběh událostí v Bosně a Hercegovině.

3.1. Klíčové události pro vytvoření křivky konfliktu

Je třeba upozornit na to, že *latentní konflikt* byl a je v Bosně a Hercegovině přítomný prakticky neustále.²⁵ Pro otázku politického vývoje v BaH na počátku devadesátých let dvacátého století, je však klíčový rok 1990. Lednový sjezd členů Komunistické strany Jugoslávie (KSJ) v Bělehradě znamenal v podstatě konec vlády jedné strany v zemi a předznamenal rozpad Jugoslávie. Ihned po sjezdu se na téměř celém území státu začaly formovat nové politické subjekty postavené především na nacionalistických principech. V BaH byly postupně založeny tři hlavní politické strany, reprezentující nejpočetnější národy. Bosňácká Strana demokratické akce (SDA), Srbská demokratická strana (SDS) a chorvatská strana Chorvatské demokratické společenství v Bosně a Hercegovině (HDZ BiH), která byla v podstatě odnoží nově zformované HDZ v Chorvatsku. Základní doktrínou těchto politických stran, která umožnila oslovit velkou skupinu veřejnosti, bylo prosazování národních zájmů za použití silného nacionalismu. Strany dokázaly politicky mobilizovat příslušné národy a získat jejich podporu.²⁶ Etnické skupiny byly tedy reprezentovány i skrze politické subjekty a v rámci konfliktu došlo k *neshodám*. V následujících listopadových volbách získala SDA 86 míst, SDS 71 míst a HDZ BiH 44 míst v z celkového počtu 240 míst v parlamentu.²⁷ Zbylá místa připadla ostatním politickým subjektům. Po volbách byla vytvořena koalice všech tří stran se snahou rovnoměrného rozdělení hlavních ústavních funkcí mezi jednotlivé národy. Tento na první pohled rozumný (a jediný možný) krok však zmrazil jakoukoli možnost efektivního fungování státního aparátu, protože jakékoli návrhy na změnu nebo reformu musely být schváleny všemi třemi hlavními stranami.

---

²⁵ Počátky etnických sporů jsou spojeny s připojením BaH k Osmanské říši v roce 1463 a dodnes jsou předmětem sporů v politice a ve veřejnosti.

²⁶ Šehić Zijad, *Ekperiment u svijetskoj laboratoriji Bosna* (Sarajevo: Dobra knjiga, 2013) 75.

²⁷ Banović Damir, Gavrić Saša, *Parlamentarizam u Bosni i Hercegovini* (Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2012) 62.

V polovině roku 1991 - v návaznosti na stále více pronikající myšlenky SDA a HDZ BiH o odtržení BaH od Jugoslávie a debatu o možnostech budoucího uspořádání Bosny a Hercegoviny - prohlásil lídr srbské strany SDS Radovan Karadžić čtyři regiony s většinovou populací Srbů za tzv. „Srbské autonomní regiony“, které pokrývaly cca. 1/3 území BaH. V reakci na červnovou nezávislost Slovinska a Chorvatska navrhli představitelé SDA a HDZ BiH v říjnu 1991 odtržení Bosny a Hercegoviny od SFRJ. S tímto návrhem nesouhlasili představitelé SDS a opustili parlament, čímž umožnili Chorvatům a Bosňákům přijmout návrh na odtržení Bosny a Hercegoviny od SFRJ a později vyhlásit referendum o nezávislosti státu. V konfliktu se tak objevil zásadní *spor*, neboť Srbové už nebyli ochotni vyjednávat na parlamentní půdě a Bosňáci a Chorvaté se nebyli ochotni vzdát svého požadavku na nezávislost. Krátce na to byla v srbských regionech vyhlášena Srbská republika Bosny a Hercegoviny, jejíž obyvatelé si ve vlastním referendu odhlasovali setrvání v SFRJ. V lednu 1992 byl potom název útvaru změněn na „Republiku srbského národa v Bosně a Hercegovině“. Na přelomu února a března 1992 proběhlo celostátní referendum o nezávislosti BaH, které bylo bojkotováno většinou příslušníků srbského národa. V referendu se hlasující téměř jednohlasně vyjádřili pro nezávislost Bosny a Hercegoviny.²⁸ Tento bod lze označit jako definitivní *polarizaci* stran v konfliktu. Skupiny již nebyly ochotny vyjednávat a snažily se koncentrovat svoji politickou sílu v nárokových územích, na kterých začaly formovat ozbrojené složky. Ihned po zveřejnění výsledků referenda se především v hlavním městě Sarajevu začaly objevovat první akty *násilí*. Střety mezi Bosňáky a Srby v hlavním městě přinesly první oběti, které se místní policii podařilo ještě dočasně utlumit. Na počátku dubna 1992 propukla na celém území státu již otevřená *válka*, která dále nabírala na intenzitě a nezabránilo jí ani předložení Vance-Owenova plánu v první polovině roku 1993.

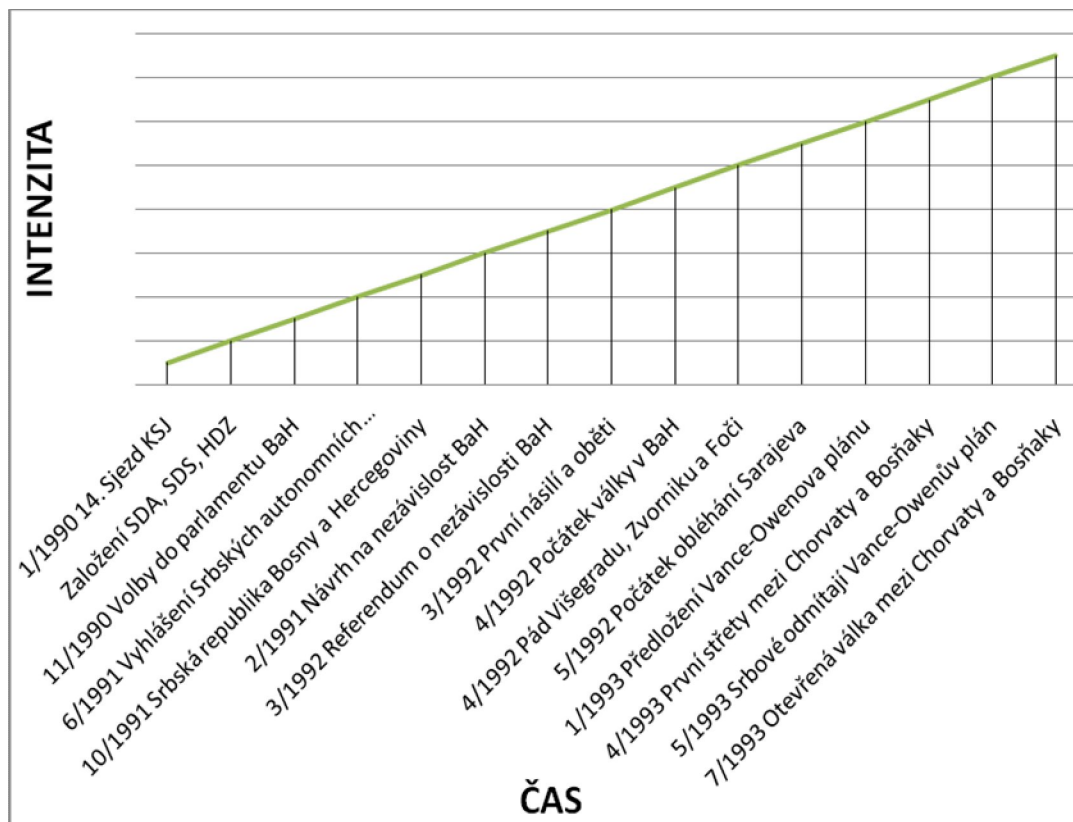
3.2. Křivka konfliktu v Bosně a Hercegovině

V předešlé kapitole byly definovány základní přelomové body v rámci eskalace bosenského konfliktu. Po porovnání závislosti míry použití násilí s chronologickým průběhem událostí, lze vytvořit náčrt eskalace konfliktu a přiřadit k jednotlivým bodům odpovídající techniky řešení ze strany mezinárodního společenství. V dalších kapitolách pak bude zkoumáno, jakým způsobem postupovalo mezinárodní společenství při

---

²⁸ Malcom Noel, *Bosnia: a short history* (Londýn: Pan Books: 2002) 231.

aplikaci zvolených technik řešení. Na obrázku 2. je vyznačena stoupající intenzita konfliktu v závislosti na chronologickém průběhu událostí v Bosně a Hercegovině. V tabulce 2. je poté srovnán chronologický průběh konfliktu s klíčovými body pro analýzu a technikami pro řešení.

(Obr. 2. Závislost průběhu událostí v BaH 1990 – 1993 a intenzity konfliktu)

Průběh událostí	Fáze konfliktu	Přístup mezinárodního společenství	
1/1990 14. Sjezd KSJ	neshody	Prevence konfliktu (preventivní diplomacie)	
1990 Založení SDA, SDS, HDZ			
11/1990 Volby do parlamentu BaH	spory		
6/1991 Vyhlášení Srbských autonomních regionů			
10/1991 Srbská republika Bosny a Hercegoviny	polarizace		
2/1991 Návrh na nezávislost BaH			
3/1992 Referendum o nezávislosti BaH			
3/1992 První násilí a oběti	násilí	Management konfliktu	
4/1992 Počátek války v BaH	válka		
4/1992 Pád Višegradu, Zvorniku a Foči			
5/1992 Počátek obléhání Sarajeva			
1/1993 Předložení Vance-Owenova plánu			Vynucování míru
4/1993 První střety mezi Chorvaty a Bosňáky			
5/1993 Srbové odmítají Vance-Owenův plán			Management konfliktu (Vynucení míru neúspěšné, návrat k managementu)
7/1993 Otevřená válka mezi Chorvaty a Bosňáky			

(Tabulka 2. Průběh konfliktu, jeho fáze a přístup mezinárodního společenství)

4. Mírové iniciativy mezinárodního společenství

4.1. Preventivní diplomacie

V této kapitole bude rozebrán přístup mezinárodního společenství k válce v Bosně a Hercegovině v oblasti prevence konfliktu. Podíváme-li se na křivku konfliktu předloženou v předchozí kapitole a zvážíme-li přístupy OSN k pojmu *prevence konfliktu* vidíme, že preventivní diplomacie měla ze strany mezinárodního společenství probíhat cca. od počátku roku 1990 až po definitivní polarizaci znesvářených stran, tedy po vyhlášení Srbské republiky Bosny a Hercegoviny v říjnu 1991.

Hlavní roli v prevenci konfliktu hrálo Evropské společenství a Organizace spojených národů, v konfliktu se později samostatně angažovaly také Spojené státy Americké (USA), nicméně jejich účast byla ze začátku velmi omezená.²⁹ Preventivní

²⁹ Pro administrativu George Bushe staršího nepředstavoval konflikt v Jugoslávii zásadní bezpečnostní hrozbu pro USA, navíc pozornost jeho zahraniční politiky byla spíše upřena na události v Perském zálivu. Větší angažovanost USA ve válce v Jugoslávii tak přišla až s prezidentským obdobím Billa Clintona v roce 1993.

diplomacie uskutečňována především Evropským společenstvím nebyla na první pohled úspěšná, neboť nedokázala zabránit válce. Evropské společenství použilo standardní nástroje pro uskutečňování preventivní diplomacie, jakými jsou udržování statutu quo států či poskytování návrhů na rozdělení moci. Problémem však bylo, že preventivní diplomacie začala být uskutečňována pozdě. Ve chvíli, kdy srbské ambice zahrnovaly změnu hranic stávajících států i za použití síly, soustředily se aktivity ES na udržení Jugoslávie jako alespoň volného svazku autonomních republik. Krutost jakou s sebou přinesl počínající konflikt v Chorvatsku (březen 1991) znamenala, že ES pochopilo, že bude muset zaujmout jasné stanovisko k otázce nezávislosti jednotlivých republik. Neshody a spory v BaH nabíraly na intenzitě ve stínu událostí v Chorvatsku, a tak se po relativně úspěšném prosazení zastavení stoupajícího násilí a alokování mírové mise v chorvatských oblastech³⁰ dostal bosenský konflikt do popředí zájmu mezinárodního společenství těsně před propuknutím násilností. Evropské společenství narychlo iniciovalo mírovou konferenci v Sarajevu s cílem zastavit eskalaci konfliktu. Předložený mírový plán sice nabízel určitou míru autonomie jednotlivým národům v rámci BaH, ale tato nabídka již neodpovídala požadavkům nepřátelených stran, které se pod vlivem nacionalismu, vzájemných neshod a propagandy z mocenských center vystupňovaly do krizového bodu.

Využívanými technikami v rámci prevence konfliktu bylo: pozorování, snaha udržení status quo, snaha řešení neshod a sporů pomocí právních kroků (Batinderova komise), tlak na vojenské složky prostřednictvím přítomnosti mezinárodních mírových jednotek (přesunutí UNPROFOR do Sarajeva), zprostředkování dialogu (mírová konference v Sarajevu), návrh mírového řešení (Carrington-Cutilero plán) a tlak na strany konfliktu prostřednictvím uznání BaH (tlak na především na Srby a snaha zamezit jejich snahám o autonomii).

3.1.1. Zachování teritoriální integrity Bosny a Hercegoviny

Evropské společenství pohlíželo na Jugoslávii jako na unitární stát a mělo jen velmi povrchní znalosti vnitřních vztahů mezi národy Jugoslávie, které navíc nepředstavovaly v raném období po konci studené války zásadní problémy evropské bezpečnosti. Na počátku roku 1990, kdy se objevila vážná krize v jugoslávské politice a

---

³⁰ Mise OSN UNPROFOR byla vyslána do Chorvatska v únoru 1992 a jejím cílem bylo především zajistit bezpečnost v chorvatských oblastech kontrolovaných Srby a zprostředkovat mírové rozhovory.

komunistickou stranu začaly nahrazovat nacionalisticky orientované politické subjekty, zaujalo Evropské společenství stanovisko, které lze shrnout do těchto bodů:

- Mělo by být zachováno teritoriální status quo Jugoslávie
- použití ozbrojené síly jako nástroje k řešení problému v Evropě je nepřipustné
- národy mají právo na sebeurčení, pokud to bude výsledek demokratického procesu, který nebude vyžadovat násilnou změnu hranic³¹

Zaujetí takového stanoviska svědčí o nedostatečné informovanosti ES o problémech Jugoslávie. Nacionalistické tendence, politická podpora formování armád a propaganda dávaly signály k tomu, že konflikt mezi národy může rychle přerůst z politické diskuse na bitevní pole.

V listopadu 1990 se uskutečnily volby do parlamentu Bosny a Hercegoviny, které byly plně ovládnuty třemi národními stranami, jejichž výsledek odrážel etnické složení obyvatelstva. Nově vytvořená koalice tří stran vytvořila systém, který vyžadoval souhlas všech tří subjektů pro schválení legislativního návrhu. Tento model se v následujících měsících ukázal jako nefunkční, neboť strany odmítaly řešit problémy Bosny a Hercegoviny jako celku, ale soustředily se spíše na vlastní zájmy a zároveň považovaly zájmy dalších stran za hrozbu.³² Proč nepovažovalo mezinárodní společenství tento stav za bezpečnostní hrozbu, je velmi obtížné určit. Lze se však domnívat že vzhledem k tomu, že tyto změny probíhaly v souladu s jugoslávskou ústavou, nevzbuzovaly žádný zvláštní zájem či kontroverze na mezinárodní scéně.³³

Dalším signálem přerůstajících sporů v Jugoslávii byla dohoda jugoslávského prezidenta Slobodana Miloševiče s politickým lídrem Slovinska Milanem Kučanem z ledna roku 1991. Principem dohody byl souhlas Miloševiče s odtržením Slovinska, výměnou za slovinský souhlas (či spíše nevměšování se do záležitostí) se srbskými teritoriálními nároky zejména v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině. Slovinsko tedy „uznalo zájem srbského národa na život v jednom státě.“³⁴ Později byl Kučan nucen na základě tlaku slovinské veřejnosti tuto dohodu odvolat a znovu se vyslovit pro neměnnost hranic jugoslávských republik. Tato dohoda mezi Miloševičem a Kučanem a

---

³¹ Burg Steven, *The War in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 204 – 205.

³² Central Intelligence Agency, *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990 – 1995, Vol 1.* (Washington: CIA, 2002) 122 – 123.

³³ viz Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1974), dostupné z: <http://mojepravo.net/viewtopic.php?f=110&t=13331> (staženo 11.11.2013).

³⁴ Burg Steven, *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 80.

snaha S. Miloševiče vměšovat se do politiky Chorvatska a BaH byla jasným signálem, že aspirací Srbska bylo sjednotit srbské obyvatelstvo do jednoho státu pomocí změny hranic a anexe území v ostatních republikách. Snaha Slobodana Miloševiče vměšovat se do politiky Chorvatska a BaH, vyzbrojování Srbů v chorvatské Krajině a Bosně a Hercegovině i náznaky snahy o sjednocení srbských území do jednoho státu, vedly k setkání představitelů ES s hlavními politiky států Jugoslávie v Bělehrade 29. a 30. března 1991, kde zástupci ES vyslovili zájem na zachování vnitřních a vnějších hranic Jugoslávie.³⁵ Tato návštěva je dalším příkladem techniky diplomatického tlaku na udržení statusu quo avšak svědčí o špatných znalostech ES o vývoji v Jugoslávii zvláště, přihlédneme-li k tomu, že o čtyři dny dříve se na schůzce v Karadorđevu dohodl Slobodan Milošević s chorvatským prezidentem Franjo Tuđmanem na rozdělení Bosny a Hercegoviny mezi Chorvatsko a Srbsko na základě etnických hranic.³⁶ Pokud by ES vzalo v potaz tuto dohodu a zároveň vzrůstající konfliktní tenze v Srbské Krajině,³⁷ muselo by reagovat silnějším diplomatickým tlakem než „pouze“ návštěvou v Bělehradě, na které byla probírána spíše témata ekonomické pomoci Jugoslávii a otázka hranic byla vedlejším tématem.³⁸

Den po zmíněné návštěvě, 31. března 1991 se také začal vyhrocovat konflikt mezi Chorvatskem a srbskými menšinami obývajícími Srbskou Krajinu. Incident u Plitvických jezer za sebou zanechal první oběť a naplno propukly ozbrojené střety na území Chorvatska. Konflikt v Bosně a Hercegovině zatím zůstal bez násilností.

3.1.2. Řešení sporů právní cestou

Vedle diplomatického tlaku na udržení status quo bylo další technikou v rámci preventivní diplomacie vytvoření platformy pro řešení sporů mezi národy Jugoslávie právní cestou, kterou představovalo založení tzv. Batinderovy komise.³⁹ V lednu a

---

³⁵ Setkání se účastnili Jacques Delors a Jacques Santer za ES, Budimir Lončar, ministr zahraničí Jugoslávie a prezidenti šesti republik. Více: Bulletin of the European communities, s. 72, č.5, 1995, dostupné z: <http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-5-1991-volume-24-1098554> (staženo 13.11.2013).

³⁶ Mahmutčehajić Rusmir, *The Denial of Bosnia* (Pennsylvania State University: 2000) 46.

³⁷ Krajina – Oblast ležící na území Chorvatska při hranicích se Srbskem (Vukovar, Vinkovci, Beli Manastir) a při hranicích s Bosnou a Hercegovinou (Knin, Plitvice, Okučani). V roce 1991 tvořili Srbové cca. 52% obyvatelstva, Chorvati 36% a ostatní národy 12%

³⁸ Bulletin of the European communities, s. 72, č.5, 1991, dostupné z: <http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-5-1991-volume-24-1098554> (staženo 13.11.2013).

³⁹ Celým názvem Arbitrážní komise mírové konference pro Jugoslávii byla založena Evropským Společenstvím roku 1991. Měla za úkol řešit spory v rámci právních otázek týkajících se států Jugoslávie.

květnu 1992 bylo Evropským společenstvím respektive OSN uznáno Slovinsko a Chorvatsko i přes to, že Batinderova komise konstatovala, že podmínky pro uznání splňuje jen Slovinsko a Makedonie. Tomuto uznání předcházela tlak Německa a některých dalších států.⁴⁰ Důvodem pro neuznání Bosny a Hercegoviny ze strany ES, byla především „vůle srbského národa zůstat součástí Jugoslávie.“⁴¹ Bosenský prezident Alja Izetbegović požadoval uznání všech šesti bývalých jugoslávských republik a selektivní uznání Chorvatska a Slovinska považoval za významnou bezpečnostní hrozbu pro Bosnu a Hercegovinu.⁴² Možnost uznání BaH jako nezávislého státu v nezměněných hranicích, byla zásadní hrozbou pro bosenské Srby a vedla ke stoupající intenzitě konfliktu a polarizaci.

Na základě podmínek vyhlášených Batinderovou komisí, mohla Bosna a Hercegovina dosáhnout nezávislosti pouze po uspořádání referenda o nezávislosti, ve kterém by se většina obyvatelstva vyjádřila pro nezávislost. Důsledkem debaty o nezávislosti na půdě bosenského parlamentu se stala naprostá polarizace stran v konfliktu a zformování dvou hlavních nepřátelených mocenských center. V mezinárodním společenství již začal převládat názor, že Bosna a Hercegovina je časovanou bombou, která může vybuchnout právě po uspořádání referenda o nezávislosti.⁴³

Během druhé poloviny roku 1991 vyhlásil lídr bosenských Srbů Radovan Karadžić šest tzv. Srbských autonomních regionů, které pokrývaly cca. 1/3 rozlohy Bosny a Hercegoviny, ve kterých byla většina obyvatel srbské národnosti. Na základě dalších sporů v parlamentu poté bosenští Srbové v říjnu 1991 zformovali Skupštinu srbského národa v Bosně a Hercegovině, která se měla stát hlavní institucí reprezentující srbský národ v BaH. Tím pádem de facto skončily snahy o vládní koalici sestávající ze tří národů. V následně uspořádaném separátním referendu v srbských oblastech se téměř celé obyvatelstvo vyjádřilo pro setrvání autonomních regionů v Jugoslávii. Na počátku roku 1992 pak Karadžić vyhlásil vznik nezávislé Republiky srbského národa v Bosně a Hercegovině. Vládnoucí koalice, skládající se tehdy už

Jedním z rozhodnutí komise byla možnost vyhlášení nezávislosti republiky na základě předchozího referenda.

⁴⁰ Uznání podporovala také Itálie a Německo, naopak proti byla Francie, Velká Británie a Nizozemsko

⁴¹ Rieff, David, *Slaughterhouse: Bosnia and the Failure of the West* (New York: Simon & Schuster, 1996) 17 - 23.

⁴² Burg Steven, *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 96 -97.

⁴³ Šehić Zijad, *Experiment u svjetskoj laboratoriji Bosna* (Sarajevo: Dobra knjiga, 2013) 109.

pouze z SDA a HDZ BiH schválila na začátku února 1992 uskutečnění referenda o nezávislosti, které proběhlo na přelomu února a března 1992 a v němž se většina obyvatel (bosenští Srbové však referendum bojkotovali) vyjádřila pro nezávislost Bosny a Hercegoviny.⁴⁴

3.1.3. Přítomnost mezinárodních ozbrojených složek

Mezinárodní společenství bylo již před samotným uskutečněním referenda znepokojeno vývojem a postupující polarizací v BaH. Na začátku února se proto OSN rozhodlo přesunout velitelství mise UNPROFOR⁴⁵ do Sarajeva. V rámci používání technik prevence konfliktu tak došlo k vytvoření tlaku na strany konfliktu prostřednictvím přítomnosti mezinárodních ozbrojených složek. Nízký počet vojáků mise UNPROFOR nebyl schopen zabránit válečným operacím, což ostatně nevycházelo ani z jejich mandátu. Úkolem mírové mise byla až do dubna 1993 především kontrola sarajevského letiště a distribuce humanitární pomoci.

3.1.4. Zprostředkování dialogu a návrh mírového řešení

Na konci února 1992 si již všichni mezinárodní aktéři si již naplno uvědomovali, že referendum bude katalyzátorem občanské války. Mezinárodní společenství proto reagovalo technikou zprostředkování dialogu a navrhnutí mírového řešení. Ještě před uskutečněním referenda o nezávislosti, iniciovalo Evropské společenství mírovou schůzku v Sarajevu, jejímž výsledkem byl mírový plán, který měl rozdělit BaH na tři etnické oblasti, požívající velkou míru autonomie.⁴⁶ Plán byl odmítnut bosenskými Srby, kteří požadovali více území, než jim plán přiděloval. V březnu 1992 (již po referendu o nezávislosti) předložili mezinárodní vyjednaváči Lord Carrington a José Cutilero revidovanou verzi plánu, se kterou všechny strany souhlasily. V následujících dnech však svůj souhlas odvolaly. Chorvaté nesouhlasili s rozdělením území především proto, že by v případě implementace neměli pod kontrolou město Mostar. Radovan Karadžić argumentoval tím, že Srbská republika v Bosně a Hercegovině přijala vlastní ústavu a jako taková hodlá být součástí BaH pouze jako samostatná konstitutivní jednotka a líder Bosňáků Alja Izetbegović odvolal svůj souhlas s tím, že je proti dělení BaH do etnických regionů, a že schválil plán pouze proto, aby neohrozil mezinárodní

---

⁴⁴Ibid. 110, Referenda o nezávislosti se zúčastnilo 64,31 % obyvatel BaH, z nichž 99,44 % hlasovalo pro nezávislost.

⁴⁵UNPROFOR – Mírová mise OSN zajišťovala nejprve mír v Srbské Krajině, poté byla přesunuta do BaH

⁴⁶tzv. Carrington-Cutilero plán

uznání BaH jako nezávislého státu. Některé zdroje uvádějí, že Izetbegović odvolal svoje rozhodnutí po tlaku amerického velvyslance Warrena Zimmermanna.⁴⁷ Zimmerman později uvedl: „Náš pohled byl takový, že bychom mohli být schopni odvrátit srbskou sílu pomocí ‚internacionalizace‘ problému. Doufali jsme v to, že Srbové by se stáhli, pokud by bylo jasné, že BaH bude uznána Západem. Ukázalo se, že jsme neměli pravdu.“⁴⁸ I přes tyto argumenty lze říci, že USA podporovaly (nebo spíše nezabraňovaly) snažení ES a OSN a řešení bosenské krize ponechávali těmto institucím.

3.1.5. Mezinárodní uznání Bosny a Hercegoviny

Na začátku dubna 1992 se v Lucemburku sešli ministři zahraničí států ES, aby projednali možnost uznání nezávislosti BaH a stejná diskuse probíhala i v americkém kongresu. Bosna a Hercegovina byla některými státy mezinárodně uznána 6. dubna 1992. O dva dny dříve vyhlásil A. Izetbegović všeobecnou mobilizaci a do rukou bosenských Srbů padlo město Bijelina ležící na křižovatce dvou strategicky významných silnic spojujících severovýchodní Bosnu se Srbskem a Chorvatskem. Naplno tak propukla válka. Technika zabránění konfliktu prostřednictvím uznání nezávislosti státu byla posledním pokusem, jak zabránit další eskalaci. Cílem uznání BaH ze strany Západu mělo být vytvoření tlaku především na Srby a zabránění tak jejich snahám o odtržení části území od Bosny a Hercegoviny.

3.2. Management konfliktu

Zatímco v období před propuknutím násilí v BaH se o řešení konfliktu snažilo zejména Evropské společenství za podpory OSN a USA, k mezinárodní odpovědnosti za válečný konflikt se již připojily i další evropské mocnosti – Rusko, Francie, Velká Británie a Německo. Toto společenství však postrádalo větší míru koordinace svých aktivit a diskuse o dalším postupu v BaH tak často uvízly na mrtvém bodě. Charakteristickým prvkem politiky všech zemí vůči BaH byl fakt, že ani jedna země se nechtěla podílet na případné vojenské intervenci. USA považovaly spor za lokální válku, která přímo neohrožovala zájmy a bezpečnost Spojených států. Rusko si bylo vědomo, že případná intervence by se zaměřila především proti bosenským Srbům a Srbsku jako takovému, které bylo tradičním partnerem Ruska na Balkáně. Ruskou

---

⁴⁷ např. Jovičić Mile: *Two days till peace: A Sarajevo Airport Story* (Bloomington: AuthorHouse, 2011) 271 – 276.

⁴⁸ Burg Steven, *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 113.

participaci také limitovaly vnitřní problémy spojené s následky rozpadu Sovětského svazu. Rezoluce, které byly přijímány Radou bezpečnosti OSN, neměly v podstatě žádný vliv na probíhající válku, protože nemohly být účinně implementovány.⁴⁹ Požadavky Aliji Izetbegoviće, který chtěl po OSN nasazení mírové mise, byly odmítnuty Generálním tajemníkem Boutrousem Boutrousem-Ghalim.⁵⁰

Hlavními technikami v rámci managementu konfliktu ze strany mezinárodního společenství bylo tedy uvalení ekonomického embarga, zprostředkování dialogu mezi jednotlivými aktéry prostřednictvím vytvoření Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii (ICFY). Protože se tato technika ukázala jako částečně úspěšná, bylo na její bázi pokračováno i při technice navrhování mírového řešení, kterým byl Vance-Owenův plán.

Po událostech z konce května 1992, kdy proběhlo několik masakrů civilního obyvatelstva v rámci obléhání Sarajeva bosenskými Srby, zaujalo mezinárodní společenství ostře vyhraněný postoj proti Karadžičově Republice srbské a režimu Slobodana Miloševiče v Jugoslávii. Výsledkem bylo v rámci managementu konfliktu použití techniky uvalení ekonomického embarga.

3.2.1. Ekonomické embargo

Přijetím resoluce RB OSN č. 757, bylo uvaleno ekonomické embargo na celou Jugoslávii.⁵¹ Pro všechny členy Rady Bezpečnosti se tento akt stal schůdnější než případná vojenská intervence. Navíc v otázce intervence nepanoval jasný názor. Francie prosazovala nasazení sil Západoevropské unie, Velká Británie si přála spíše nasazení sil NATO, aby mohly být do intervence zahrnuty i Spojené státy. Rusové případnou intervenci zcela odmítali a prosazovali spíše tlak na bosenské Srby prostřednictvím Bělehradu. Spojené státy se domnívaly, že embargo pomůže podlomit režim Slobodana Miloševiče v Jugoslávii a bosenští Srbové tak ztratí jediného partnera. Ekonomická situace Jugoslávie se po uvalení embarga sice rapidně zhoršila, ale na Miloševičovu pozici neměla významný vliv.⁵²

---

⁴⁹ např. Resoluce RB OSN č. 749 a č. 752

⁵⁰ Již v březnu 1993 vykonal Alija Izetbegović návštěvu v New Yorku kde požadoval od OSN zásah ozbrojených vojsk a to především proto, že potřeboval zabránit narůstající agresi Srbů, které nebyla špatně vyzbrojená bosňácká armáda s to čelit.

⁵¹ Resoluce RB OSN č. 757, dostupné z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/757> (staženo 13. 3. 2014).

⁵² Většina zboží putovala do Jugoslávie nelegálním způsobem přes Makedonii. To bylo také hlavním důvodem, proč Slobodan Miloševič významně neprotestoval proti odtržení Makedonie od Jugoslávie.

3.2.2. Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii

Neschopnost mezinárodního společenství nalézt účinný způsob pro řešení konfliktu v BaH a neochota válčících stran naleznout společnou řeč umožňovala zvyšování míry násilí v konfliktu. Ani jedna ze stran nehodlala ustoupit ze svých požadavků a nekoordinované akce mezinárodního společenství nepřinášely kýžený výsledek. Zásadní obrat v přístupu mezinárodního společenství k řešení konfliktu představovalo svolání Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii (ICFY) v Londýně 25. – 26. 8. 1992. Konference byla společným projektem OSN a ES a měla poskytnout prostor pro vyjednávání zneprátelených stran pod dohledem zmíněných organizací. Mezinárodní společenství tak vsadilo na techniku zprostředkování dialogu mezi aktéry. Cílem prvního setkání bylo definování budoucí struktury Jugoslávie.⁵³ Všechny zúčastněné strany akceptovaly tzv. akční plán sestávající ze tří bodů:

- Efektivní a trvalé zastavení nepřátelských akcí
- Povolení humanitární pomoci, navrácení uprchlíků a zrušení vězeňských táborů
- zintenzivnění ekonomického embarga vůči Jugoslávii.⁵⁴

Akceptování těchto bodů válčícími stranami sice znamenalo naději pro mezinárodní společenství, ale na probíhající válku v Bosně a Hercegovině nemělo prakticky žádný vliv. Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii se ukázala být jako jediný možný nástroj pro diskusi mezi všemi stranami a bylo rozhodnuto o vytvoření stejnojmenné instituce, jejímž úkolem byla koordinace mírových iniciativ v BaH. Dvěma předsedy konference se stal Cyrus Vance (OSN) a Lord David Owen (ES).

3.2.3. Navržení mírového řešení: Vance-Owenův plán

Pokračující úsilí v řešení konfliktu v Bosně a Hercegovině, jehož částečným úspěchem bylo použití techniky zprostředkování dialogu, pokračovalo použitím techniky navrhování mírového řešení. V říjnu 1992 se pod záštitou ICFY začal formovat plán který by nastolil mír v BaH, a který by byl akceptovatelný všemi

---

⁵³ Bulletin of the European communities, s. 81, č. 7-8, 1992, dostupné z: <http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-7-8-1992-volume-25-1098500> (staženo 17. 11. 2013).

⁵⁴ Bulletin of the European communities, s. 81, č. 7-8, 1992, dostupné z: <http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-7-8-1992-volume-25-1098500> (staženo 17. 11. 2013) 81.

stranami v konfliktu. Vance a Owen nakonec zvolili cestu vytvoření decentralizovaného federálního státu, v němž by většina pravomocí přešla na nově vytvořené regiony. Možnost vytvoření federace tří národních států byla zamítnuta, protože by vyvolala masivní přesuny obyvatelstva a hrozilo by přílišné upoutání srbského a chorvatského státu k centrům v Bělehradě a Záhřebu.

Plán byl předložen znepřáteleným stranám v lednu 1993 a předpokládal zachování Bosny a Hercegoviny v existujících hranicích a přenechání hlavních pravomocí vládám deseti provincií vytvořených na základě etnického rozložení obyvatelstva. Tři provincie měly být srbské, tři Bosňácké, dvě Chorvatské, jedna Bosňacko-Chorvatská o poslední (Sarajevo) se měla dělit společná vláda všech tří národností. Stát měla zastřešovat celostátní vláda s omezenými pravomocemi.⁵⁵ Plán byl akceptován bosenskými Chorvaty a později i Bosňáky, avšak odmítnut bosenskými Srby a to především proto, že požadoval odstoupení cca. 20% území, které bylo v té době pod srbskou kontrolou. Úkolem Vance a Owena tak bylo přesvědčit bosenské Srby, aby mírový plán podepsali.

3.3. Vynucování míru

Ve chvíli, kdy byl vytvořen mírový plán, který měl naději na úspěšnou implementaci, přikročilo mezinárodní společenství k další technice, jíž bylo vynucování míru. V rámci této techniky bylo používáno především vyjednávání a diplomatický tlak a to jak na bosenské Srby, tak na jejich spojence. Vance a Owen se tedy nezaměřili jen na vyjednávání s politickou reprezentací bosenských Srbů, ale za zásadní považovali postoj Jugoslávie, konkrétně Slobodana Miloševiče. Věřili, že podaří-li se jim přesvědčit jugoslávského prezidenta k akceptování plánu, ovlivní jeho postoj bosenské Srby natolik, že plán sami přijmou. Miloševićovy vztahy s bosenskými Srby byly již v té době velice napjaté a některé akce bosensko-srbské armády jen prohlubovaly spory mezi ním a Radovanem Karadžićem.⁵⁶ V přijetí plánu viděl Milošević možnost znovuznání ze strany Západu a možnost zrušení sankcí vůči Jugoslávii. Tlak vytvořený na bosenské Srby při jednáních v Bělehradě a u ICFY v Ženevě však nepřinesl žádný

---

⁵⁵ „The Vance-Owen plan“, Veřejně přístupné online archivy University of Liverpool, <http://archives.liv.ac.uk/ead/html/gb141boda-p1.shtml>, (staženo 14.11.2012).

⁵⁶ Např. vražda vicepremiéra vlády BaH Hakiji Turjaliće, který byl zabit bosensko-srbskými vojáky při cestě na sarajevské letiště pod ochranou OSN.

výsledek. Bosenští Srbové akceptovali plán pouze jako „základ pro další vyjednávání.“⁵⁷

Jednání, která probíhala během ledna 1993, nedospěla k žádnému závěru a ani podepsání dílčí dohody. Bosňacký lídr Alja Izetbegović totiž očekával inauguraci Billa Clintona jako prezidenta Spojených států, od jehož administrativy si sliboval možnost intervence americké armády v konfliktu. Administrativa Billa Clintona sice zaujala ke konfliktu aktivnější postoj, avšak pouze předkládala vlastní návrhy na řešení, či změnu mírového plánu. Jejich výsledkem byla revize teritoriálního rozdělení provincií, která dávala bosňackým provinciím některá strategicky důležitá území.⁵⁸ Další jednání v únoru a březnu 1993 se nesla v duchu neustálých sporů o území a změn navrhovaných jednotlivými národy.

Intenzita konfliktu dále stoupala a proti sobě se začali obracet i Chorvaté a Bosňáci, jejichž spory přerostly v polovině dubna v násilný konflikt především proto, že se částečně snažili realizovat svoje představy o implementaci Vance-Owenova plánu.⁵⁹ Clintonova administrativa hrozila leteckými útoky na bosensko-srbské pozice, Slobodan Milošević tlačil bosenské Srby k akceptování plánu a Lord Owen zvýšil tlak požadavkem k OSN na schválení leteckých útoků na srbské pozice v Bosně a Hercegovině. Přesto byl 26. dubna plán odmítnut na zasedání skupštiny bosenských Srbů v Bijelině.

Zvyšování intenzity konfliktu a pokračování válečných akcí v ještě větší míře podnítilo Vance a Owena k poslednímu pokusu o záchranu jejich plánu. Ve dnech 1. – 2. května 1993 svolali do Athén konferenci, na kterou byli přizváni zástupci Bosňáků, bosenských Chorvatů, bosenských Srbů, Jugoslávie a Chorvatska.⁶⁰ Radovan Karadžić byl vystaven tlaku ze strany Slobodana Miloševiče a mezinárodních vyjednavců. Vance a Owen tak byli úspěšní především ve snahách obrátit Slobodana Miloševiče na svoji stranu a přimět ho k vytvoření tlaku na bosenské Srby. Nelze se však domnívat, že tento obrat byl jen výsledkem práce mezinárodního společenství. Významný podíl na něm měly také osobní spory s Radovanem Karadžićem a osobní ambice Slobodana

---

⁵⁷ Burg Steven, *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 225.

⁵⁸ Např. koridor k řece Sávě, který požadovali Bosňáci proto, aby později jejich provincie měly skrze Sávu a Dunaj napojení na Černé moře. Vzhledem k tomu, že Sáva samotná protéká Bělehradem, zdá se tento požadavek spíše absurdní.

⁵⁹ Šehić Zijad, *Experiment u svjetskoj laboratoriji Bosna* (Sarajevo: Dobra knjiga, 2013) 219.

⁶⁰ Alja Izetbegović, Mate Boban, Radovan Karadžić, Slobodan Milošević, Dobrica Čosić, Momir Bulatović, Franjo Tuđman

Milošević, který chtěl být západem vnímán jako postava, která se významně zasloužila o mír v BaH. Předkládaný mírový plán nakonec podepsal s podmínkou, že musí být schválen národní skupštinou bosenských Srbů (Národní skupština však již před tím dvakrát plán odmítla). Skupština se sešla 5. května aby znovu projednala přijetí Vance-Owenova plánu. Radovan Karadžić označil na zasedání plán za těžko stravitelný pro bosenské Srby, ale lepší než případný pokračující konflikt. Zasedání byl přítomen i Slobodan Milošević který se rovněž snažil argumentovat pro přijetí plánu. Závažný zvrat však přinesla argumentace velitele bosensko-srbských vojsk Ratka Mladiće, který ve svém projevu ukázal přítomným poslancům mapu tehdejší frontové linie a území kontrolované bosenskými Srby a mapu Vance-Owenova plánu s vyznačenými srbskými provinciemi. Zároveň ujistil poslance, že jeho vojsko je připraveno čelit intervenci Západu. Po úvodních řečech se poslanci odebrali k jednání za zavřenými dveřmi, k němuž již Slobodan Milošević a další přítomní zahraniční diplomaté a vyjednaváči nebyli připuštěni. Skupština rozhodla poměrem 51:2 hlasu, že o přijetí či nepřijetí plánu bude rozhodnuto v referendu.⁶¹ Vance-Owenův plán byl tak v podstatě zamítnut. V referendu uskutečněném 15. a 16. května 1993, se 96% bosenských Srbů vyslovilo negativně k přijetí Vance-Owenova plánu.⁶² Válka dále nabírala na intenzitě a mezinárodnímu společenství se podařilo dosáhnout míru až o celé dva roky později.

4. Struktura Vance-Owenova plánu

Následující kapitola bude věnována samotné struktuře Vance-Owenova plánu. Je třeba uvést, že při tvorbě plánu, který by zaručil mír v Bosně a Hercegovině byli vyjednaváči limitováni především představami Srbů a Chorvatů o politickém a teritoriálním uspořádání státu. Představou Srbů, pokud vůbec uvažovali o zachování alespoň formální teritoriální integrity státu, bylo vytvoření unie tří separátních administrativních celků (srbského, bosňáckého a chorvatského). V takovém modelu by poté každý celek plnil základní funkce státu včetně zahraniční a bezpečnostní politiky. Lze se jen těžko domnívat, že by bosenská Srbové a bosenská Chorvaté nenavázali úzké vztahy s Bělehradem resp. Záhřebem a z bosňácké části Bosny a Hercegoviny by se stal útvar, který tehdejší prezident SRJ Dobrica Čosić označil jako „balkánské Lesotho“.⁶³

⁶¹ Central Intelligence Agency, *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990 – 1995, Vol 1*. (Washington: CIA, 2002) 183.

⁶² „Republika Srpska (Bosnien-Herzegowina), 16. Mai 1993: Vance-Owen-Friedensplan“, Datenbank und Suchmaschine für die Direkte Demokratie, dostupné z: <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=ba011993> (staženo 30. 11. 2013).

⁶³ Malcom Noel, *Bosnia: a short history* (Londýn: Pan Books, 2002) 250.

Představy mezinárodního společenství jasně vycházely ze zachování teritoriální integrity Bosny a Hercegoviny. Vance a Owen tak museli přijít s plánem, který by zaručoval jednotnost státu, ale zároveň nemohli ignorovat představy Srbů a Chorvatů.

V říjnu 1992 předložila Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii oběma vyjednavatelům pět konceptů budoucího uspořádání státu, z nichž jeden měl sloužit jako základ pro přípravu mírového plánu.

- 1) Centralizovaný stát
- 2) Federální stát s centrální vládou a významnými funkcemi přenesenými na 4 – 10 dílčích regionů
- 3) Volná federace tří etnicky homogenních administrativních jednotek
- 4) Volná konfederace tří republik na základě etnického klíče s velkou mírou nezávislosti (i v oblasti bezpečnosti)
- 5) Rozdělení BaH na bosňácký stát a připojení chorvatských částí k Chorvatsku a srbských částí k Srbsku ⁶⁴

Z uvedených možností byla pro vyjednavatele reálná pouze alternativa č. 2. Je velice nepravděpodobné, že první možnost by byla přijata všemi stranami konfliktu. Pátá možnost byla neakceptovatelná pro mezinárodní společenství a zároveň by zřejmě nebyla schválena Bosňáky, kteří opírali svoji legitimitu mimo kulturně náboženských důvodů také o teritoriální integritu Bosny a Hercegoviny. Možnosti č. 3 a 4 by s největší pravděpodobností také vedly de facto k rozpadu státu. V rámci vyjednávání vedli Vance a Owen prostřednictvím ICFY bilaterální diskuse s jednotlivými stranami a snažili se je přimět k přijetí navrhovaného plánu.

4.1. Analýza struktury Vance-Owenova plánu

Pro analýzu struktury plánu byly vytyčeny následující komponenty, které má dle teorií uzavírání míru elementárně obsahovat mírový plán: ujasnění hranic; demilitarizace a demobilizace; ochrana lidských práv; navrácení uprchlíků a vnitřně vysídlených osob; sociální, politická, právní a ekonomická restrukturalizace země; vláda nebo její přechodná forma; volby; strategie implementace; časový rámec implementace.⁶⁵ Pro lepší orientaci v následujícím textu poslouží mapa 1.

Ujasnění hranic

---

⁶⁴ Burg Steven, *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 215.

⁶⁵ Smith A.L., Smock D.R., *Managing Mediation Process* (United States Institute of Peace: Washington D.C., 2008) 57.

Základním principem, na kterém mělo být postaveno vnější geografické uspořádání BaH, byla teritoriální integrita země. Co se týče vnitřních hranic, měl být stát rozdělen do deseti autonomních provincií, na které měly přejít v podstatě všechny funkce vlády. Hranice kantonů byly založeny na „etnických, geografických a politicko-vojenských ohledech.“⁶⁶ To znamená, že mělo být respektováno jednak etnické složení země, vycházející ze sčítání lidu v roce 1991, ale zároveň mělo být dosaženo kompromisu v ohledu na tehdejší politicko-vojenskou situaci. Srbům a Chorvatům bylo tak de-facto přiznáno některé území získané ozbrojenou agresí během války. Geograficky měly být zohledněny významné vodní toky a pozemní komunikace tak, aby bylo možno jasně definovat hranice.

Všech deset provincií mělo být rozděleno následovně: Tři provincie měly připadnout pod správu Bosňáků, dvě pod správu Srbů a jedna pod správu Chorvatů. Zbýlé čtyři provincie měly být spravovány společně vždy dvěma národy. Sarajevo mělo být samostatnou provincií pod správou všech tří národů. Toto uspořádání se ukázalo jako velmi problematické, protože v „dělených“ provinciích docházelo ke sporům mezi jednotlivými národy, které přecházely až v ozbrojené potyčky a konflikty. Jednalo se především o dvě bosňácko-chorvatské provincie a jednu bosňácko-srbskou provincii. Toto rozdělení lze označit za velikou chybu mezinárodního společenství, která velmi přispěla k eskalaci konfliktu a především zapříčinila rozpad dosud trvající (byť křehké) aliance Bosňáků a Chorvatů. V březnu 1993 předložili Vance a Owen novou mapu uspořádání, která nepočítala s „dělenými“ provinciemi (viz mapa 1). Každý národ měl spravovat tři provincie. Bosňáci 1, 5 a 9; Srbové 2, 4 a 6; Chorvati 3, 8 a 10. Sarajevská provincie byla rozšířena i na okolí města a měla být spravována všemi třemi národy zároveň.

Demilitarizace, demobilizace, reintegrace válčících stran

Dle plánu měla demilitarizace probíhat progresivně v rámci jednotlivých kantonů včetně hlavního města Sarajeva. To mělo být plně demilitarizováno a všechny jednotky měly město opustit. Armády se měly přesunout do „svých“ provincií, přičemž ve smíšených provinciích mělo dojít k dohodě mezi přítomnými armádami.⁶⁷ Problémem situace ve smíšených provinciích bylo, že armády nebyly ochotny vyjednávat a především v chorvatsko-bosňáckých provinciích (9 a 10) se začaly objevovat střety o

⁶⁶ Ramet, Sabrina Petra, *Balkan Babel: the Desintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to the Fall of Milošević* (Boulder: Westview Press, 2002) 209 - 211.

⁶⁷ Vojska a ozbrojené skupiny Srbů měly tedy být staženy do provincií 2, 4, a 6. Chorvatské jednotky měly být umístěny do provincie 3. Ve smíšených provinciích 1, 5, 8, 9, a 10, mělo probíhat další jednání.

teritorium. Dalším problémem byl nedostatečně definovaný časový rámeček. Jediným milníkem v procesu demilitarizace byla podmínka zastavení palby do 72 hodin od přijetí plánu. Vance a Owen sice doufali, že ke stažení vojsk do provincií by mohlo dojít v horizontu 45 dní, nicméně tato podmínka nebyla nijak definována v samotném plánu a nebyla tedy vymahatelná.⁶⁸ Demilitarizace měla proběhnout pod supervizí mírových jednotek OSN. Ovšem plán nepočítal s vynutitelností demilitarizace ze strany mezinárodních jednotek.

Zdroj: Šehić Zijad, *Eksperiment u svijetsoj laboratoriji Bosna* (Sarajevo: Dobra Knjiga, 2013) 365.

(Mapa 1: Revidovaná verze Vance-Owenova plánu z března 1993)

⁶⁸ Burg Steven, *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000) 255.

Ochrana lidských práv a navrácení uprchlíků a vnitřně přesídlených osob

Ochrana lidských práv byla v mírovém plánu řešena pouze velmi vágně. Článek I., bod 8. Vance-Owenova plánu hovoří o tom, že „nově vytvořená Ústava Bosny a Hercegoviny má zaručovat nejvyšší stupeň ochrany lidských práv pro všechny obyvatele a má být rovněž zajištěna jejich implementace skrze domácí a mezinárodní nástroje.⁶⁹

Dle plánu měli mít uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby možnost vrátit se do jejich domovů v rámci celé Bosny a Hercegoviny. Článek II. zavazuje k „maximální spolupráci stran s Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky (UNHCR), Mezinárodním červeným křížem, UNPROFOR, Monitorovací misí Evropského Společenství a dalšími humanitárními organizacemi pracujícími za účelem poskytnutí pomoci uprchlíkům a vnitřně přesídleným osobám.“⁷⁰ Dále měla být zaručena „spolupráce s UNHCR v rámci plánování a implementace programů pro návrat uprchlíků a vnitřně přesídlených osob.“⁷¹

Problém návratu obyvatel do jejich původních domovů však spočíval v nastavení vládního systému, čili rozdělení státu do provincií na základě etnického klíče. Vzhledem k tomu, že zásadní státní funkce měly být přeneseny na úroveň provincií, je velice nepravděpodobné, že by se Bosňáci, kteří během války uprchli z etnicky smíšených oblastí, navrátili do svých původních domovů, které spadaly pod srbskou provincii.

Sociální, politická, právní a ekonomická restrukturalizace

Z těchto témat se Vance-Owenův plán věnoval v podstatě výhradně politické restrukturalizaci. Bosna a Hercegovina měla být decentralizovaným státem, v kterém by téměř všechny funkce státu spravovaly lokální vlády na úrovni provincií. Slabá celostátní vláda měla mít v gesci pouze otázky zahraniční politiky a bezpečnosti. V lednu 1993 dokonce Vance a Owen pod nátlakem Srbů přesunuli otázky bezpečnosti rovněž na úroveň provincií. Otázky justice, ekonomiky a sociální politiky měly být obsaženy v Ústavě Bosny a Hercegoviny, o které se mělo dále jednat pod dohledem ICFY. Vance-Owenův plán jen zmiňoval základní principy, které měly být v ústavě obsaženy. Jedním z těchto návrhů, týkající se justice, mělo být založení ústavního

---

⁶⁹ „The Vance-Owen plan“, Veřejně přístupné online archivy University of Liverpool, <http://archives.liv.ac.uk/ead/html/gb141boda-p1.shtml>, (staženo 14.11.2012).

⁷⁰ „The Vance-Owen plan“, Veřejně přístupné online archivy University of Liverpool, <http://archives.liv.ac.uk/ead/html/gb141boda-p1.shtml>, (staženo 14.11.2012).

⁷¹ Ibid.

soudu, v jehož gesci mělo být řešení sporů mezi centrální vládou a provinciemi. V ústavním soudu měli mít převahu nebosenští soudci, jmenovaní ICFY.

Vláda, přechodná forma vlády

Jak již bylo řečeno, hlavní podíl na vládě měl být přenesen na jednotlivé provincie a centrální vláda měla spravovat pouze důležité mezinárodní otázky směřování státu. V čele Bosny a Hercegoviny mělo dle plánu stát tříčlenné předsednictvo, složené po jednom zástupci z každého národa. Předsednictvo mělo být voleno v přímých volbách, a aby bylo předejito nacionalistickým tendencím členů předsednictva, neměl mít tento orgán žádnou exekutivní moc. Jeho funkce spočívala pouze ve jmenování členů celostátní vlády. V celostátní vládě měly být proporčně zastoupeny všechny národy.⁷² Klíčové funkce ve vládě měly být systémem rotace přenášeny mezi představiteli jednotlivých národů. Změna celostátní ústavy měla být možná pouze za konsensu všech národů.

Na úrovni provincií měly být vytvořeny lokální vlády a parlamenty, které si měly vytvořit vlastní ústavu. V lokálních parlamentech měly být rovněž proporčně zastoupeny jednotlivé národy. Tento bod je dalším problematickým nedostatkem Vance-Owenova plánu. Jen těžko se lze domnívat, že např. Srbové, kteří by byli v parlamentu Bosňácké provincie, by reálně mohli usilovat o prosazení svých politických cílů. Co se týče provincie Sarajevo, zde měly být zastoupeny všechny národy z jedné třetiny.

Přechodná forma vlády měla mít na starosti implementaci podmínek stanovených v plánu. Měla se skládat jednak z předsednictva a dále devítičlenné skupiny, která by plnila funkci parlamentu až do řádných voleb. Každý národ měl jmenovat jednoho člena předsednictva a tři členy prozatímní vlády. Tito členové měli být schváleni ICFY.

Volby

Systém voleb na celostátní úrovni měl být specifikován v ústavě. Vance-Owenův plán pouze hovořil o přímé volbě předsednictva státu. Volby do celostátní vlády měly být specifikovány až při dalších jednáních. Vedle toho měla každá provincie vytvořit vlastní ústavu, ve které by byly systémy voleb specifikovány. Podmínkou pro provincie bylo jen proporční zastoupení národů v lokálním parlamentu a přijetí systému rozhodování na základě prosté většiny.

---

⁷² Proporční zastoupení mělo být zajištěno na základě sčítání lidu z roku 1991.

Strategie implementace

Z dnešního pohledu byla strategie implementace zásadním problémem Vance-Owena plánu, který neurčoval, kdo a jak má plán implementovat. Dílčí kroky jako demilitarizace či navrácení uprchlíků měly být implementovány za dohledu OSN či dalších mezinárodních organizací, avšak komplexní strategie, která by pracovala s celým plánem, neexistovala. Vance a Owen počítali pouze s vysláním civilních misí, jejichž úkolem měl být monitoring implementace. Implementace jako taková byla svěřena do rukou přechodné vlády. Zásadní chybou mezinárodního společenství byla přílišná důvěra ve vnitřní kapacity států. Političtí lídři nebyli schopni naložit se svěřenou důvěrou konstruktivně a ve vzájemné spolupráci. Naopak využívali možností pro prosazování vlastních zájmů a podněcování další nevraživosti. Příkladem může být spor Bosňáků a Chorvatů ve střední Bosně o kontrolu nad městy Travnik a Zenica. V této oblasti mělo dle plánu dojít k dohodě dvou stran, které navíc v době přípravy plánu fungovaly ve společné alianci. Naproti tomu se mezi stranami rozhořel konflikt, který byl spouštěčem pro další eskalaci násilí mezi Chorvaty a Bosňáky. Opomenutím komplexní strategie implementace se tak mezinárodní společenství nepřímo podílelo na eskalaci konfliktu.

Časový rámec implementace

Dalším faktorem, který nebyl dostatečně zohledněn při tvorbě plánu, byl časový rámec pro implementaci nebo plnění podmínek. U jednotlivých bodů plánu chyběly termíny, do kdy má být aktivita splněna. Výjimku tvoří jen příloha I., která se věnuje zastavení palby a ukončení válečných operací: „Musí dojít k zastavení palby a jejímu dodržení. Tohoto stavu musí být dosaženo do 72 hodin od přijetí plánu.“⁷³ Tato příloha také zahrnuje plán aktivit v rámci odzbrojování, ve které jsou časové horizonty v rámci dní. V příloze III., věnující se rekonstrukci infrastruktury je navržen časový rámec pro zprůjezdnění hlavních komunikací v BaH.

Problémem byla opět neexistence jednotného časového rámce pro implementaci plánu. Tento nedostatek byl patrný především v ohledech formování přechodné vlády a tvorbě ústavy. Kdy nebyli političtí lídři vázání žádným termínem a navíc nebyl vytvořen způsob kontroly a sankcí v případě, že nebudou k dosažení cílů plánu aktivně směřovat.

---

⁷³ „The Vance-Owen plan“, Veřejně přístupné online archivy University of Liverpool, <http://archives.liv.ac.uk/ead/html/gb141boda-p1.shtml>, (staženo 14.11.2012).

Závěr

Z pohledu přístupu mezinárodního společenství, představovala válka v Bosně a Hercegovině nový typ konfliktu, kdy na sebe mezinárodní společenství částečně převzalo odpovědnost za jeho řešení a uzavření míru. Výsledkem procesů a postupů mezinárodního společenství bylo předložení Vance-Owenova plánu, který měl řešit politicko-geografické rozdělení státu a zajistit mírové soužití jednotlivých národů.

Cílem práce bylo za využití teoretického přístupu k řešení konfliktu a uzavírání míru analyzovat historicko-politické procesy v Bosně a Hercegovině na začátku devadesátých let dvacátého století. Využití teoretického modelu posloužilo k přesnější interpretaci přístupu mezinárodního společenství k válce, a to na příkladu přípravy Vance Owenova plánu, která byla jedním z nejsložitějších konfliktů na evropském území od skončení druhé světové války.

Účelem první části práce bylo na základě kontingenčního modelu konfliktu vytyčit oblasti pro analýzu přístupu mezinárodního společenství ke konfliktu v Bosně a Hercegovině. Teoretický ráme, vytvořený na základě intenzity a časovém průběhu konfliktu, definoval jako tři hlavní oblasti zkoumání přístupu mezinárodního společenství: prevenci konfliktu, management konfliktu a vynucování míru, v rámci nichž byly vytyčeny jednotlivé dílčí techniky řešení. Následně byly zvoleny klíčové historické události pro analýzu a jejich aplikováním na teoretický model byla vytvořena křivka dynamiky konfliktu v Bosně a Hercegovině, která poskytla rámeček pro analýzu přístupu mezinárodního společenství.

Druhou nosnou částí práce bylo zkoumání přístupu mezinárodního společenství z hlediska použitých nástrojů pro jednotlivé oblasti, tedy prevenci konfliktu, management konfliktu a vynucování míru. V rámci těchto oblastí byly zjištěny jednotlivé techniky, které mezinárodní společenství používalo za účelem zabránění další eskalace konfliktu.

Hlavními technikami v rámci prevence bylo pozorování a snaha udržení status quo Bosny a Hercegoviny diplomatickou cestou, dále snaha řešení neshod a sporů pomocí právních kroků a s tím spojené vytvoření Batinderovy komise. Na jednotlivé aktéry byl vyvinut tlak prostřednictvím umístění mezinárodních vojenských jednotek a dále proběhl pokus o zprostředkování dialogu a návrh mírového řešení. Poslední použitou technikou v rámci preventivní diplomacie bylo vytvoření tlaku na snahy bosenských

Srbů o autonomii prostřednictvím uznání Bosny a Hercegoviny jako samostatného a jednotného státu.

Po neúspěchu preventivní diplomacie a eskalaci konfliktu v otevřenou válku v dubnu 1992, přistoupilo mezinárodní společenství k managementu konfliktu, v jehož rámci použilo techniky uvalení ekonomického embarga, zprostředkování dialogu mezi jednotlivými aktéry (vytvoření Mezinárodní konference pro bývalou Jugoslávii) a navržení mírového plánu. Po navržení Vance – Owenova mírového plánu přistoupilo mezinárodní společenství k vynucování míru prostřednictvím vyjednávání, diplomatického tlaku a dalšího dialogu mezi aktéry.

Třetí částí práce byla analýza samotné struktury Vance-Owenova plánu. Účelem této analýzy bylo identifikovat chyby a nepřesnosti mírového plánu, které vedly k jeho nepřijetí a další eskalaci konfliktu. Jako hlavní nedostatky předloženého plánu se ukázalo být problematický návrh geografického uspořádání, nevyřešená forma vlády ve státě a chybějící časový rámeček implementace a její organizační zajištění.

Cílem celé práce bylo odpovědět na následující otázky: Jaká byla kritéria pro vytvoření mírového plánu a co ovlivňovalo jeho strukturu a jednotlivé komponenty? Jakým způsobem postupovalo mezinárodní společenství při implementaci Vance-Owenova plánu a pokusu o uzavření míru? Proč nebyl předložený mírový plán akceptován všemi stranami v konfliktu a jaké byly jeho chyby a nepřesnosti?

Z předkládané analýzy lze zjistit, že hlavními kritérii pro vytvoření mírového plánu bylo především zastavení násilí, ale zároveň zachování teritoriální integrity země. Žádný z členů mezinárodního společenství nechtěl připustit rozdělení Bosny a Hercegoviny mezi Chorvatsko a Srbsko a vytvoření malého bosňáckého státu. Strukturu plánu také ovlivňovaly územní zisky především Srbů a Chorvatů během války, které popíraly předválečné etnické rozdělení obyvatelstva v zemi a jejich představy o budoucím uspořádání vlastních států, které byly formovány nacionalistickou propagandou.

Při pokusu o řešení konfliktu a uzavření míru postupovalo mezinárodní společenství z počátku velmi rezervovaně a nedokázalo adekvátně reagovat na probíhající procesy. První navrhované plány na mírové uspořádání v podstatě ignorovaly srbské a chorvatské ambice, navíc v případě implementace by podněcovaly etnickou diverzifikaci země. Dalším problémem byla nejednotnost v otázce případné intervence a nejasné názory na to, zda má být intervence provedena a kdo ji má případně provést. Konference v Londýně sice dávala určité závazky jednotlivým národům, ale

nestanovovala sankce za jejich nesplnění. Při formulaci Vance Owenova plánu se dva vyjednavací správně soustředily na přesvědčování Slobodana Miloševiče, avšak nebrali v úvahu vnitřní spory mezi Srbskem a bosenskými Srby. Při vyjednávání hrozili stále většími sankcemi a dokonce leteckými útoky, což nakonec přimělo přistoupit všechny politické lídry k eventuálnímu přijetí plánu, avšak ambice bosenských Srbů již přerůstaly i přes spojení se Srbskem.

Plán nebyl akceptován nakonec pouze bosenskými Srby. Je otázkou zda by byl skutečně životaschopný i kdyby jej bosenští Srbové akceptovali. Zřejmě by totiž docházelo k dalším dílčím konfliktům. Důvodem pro neakceptování plánu ze strany bosenských Srbů byla především ta skutečnost, že jak Radovan Karadžić, tak později Národní skupština Republiky Srbské odmítli nést zodpovědnost za akceptování plánu a zřejmě se obávali reakce veřejnosti. Proto přenesli schválení Vance-Owenova plánu na obyvatelstvo, jehož názory však byly formovány nacionalistickou propagandou. Bylo tedy dopředu jasné, že veřejnost se vysloví k akceptování plánu negativně.

Za chyby a nepřesnosti plánu lze označit několik bodů. Geografické nastavení provincií v podstatě respektovalo etnické rozdělení země tak, jak se vyvinulo během války. Vytvoření smíšených provincií pouze přispělo k další eskalaci konfliktu. Tím, že měly být hlavní funkce státu přeneseny na jednotlivé provincie, by v podstatě docházelo k dalšímu přesunu obyvatel, kteří by se přemisťovali do „svých“ provincií. Výsledkem by byly de facto etnicky homogenní provincie, které by usilovaly o navázání styků s centry v Bělehradě a Záhřebu. Proporční zastoupení etnických skupin ve vládách provincií by znemožňovalo prosazení zájmů menšinových národů. Dalším nedostatkem/slabinou Vance-Owenova plánu byla absence dokumentu, který by blíže specifikoval ústavní zakotvení státu. Ústava se měla stát teprve předmětem jednání, což by však v mezidobí dávalo prostor k udržení moci v rukou lokálních (nejspíše vojenských) lídrů v jednotlivých provinciích. Katastrofálním nedostatkem plánu byl pak chybějící časový rámec implementace a svěření implementace do rukou přechodné vlády. Pokud by došlo k vytvoření přechodné vlády, opakovala by se zřejmě situace z roku 1991 kdy právě kvůli lokálním sporům ve vládě Bosny a Hercegoviny došlo k polarizaci jednotlivých stran. Chybějící časový rámec spolu s chybějícím stanovením sankcí za neplnění bodů plánu pak neukládal jednotlivým národům v podstatě žádné povinnosti.

Vance-Owenův plán byl prvním pokusem o komplexní řešení situace v Bosně a Hercegovině, jeho nepřesnosti a chyby však nezastavily a nepředěšly eskalaci konfliktu. Pro jeho prosazení rovněž chyběla dostatečná podpora ze strany významných hráčů

mezinárodní diplomacie. O dva roky později podepsaná Daytonská mírová smlouva již zahrnovala přísnější závazky pro jednotlivé národy a navíc byla podporována i ze strany jiných členů mezinárodního společenství než pouze OSN a EU.

V současné době lze při pohledu na regionální konflikty vidět obdobné problémy, jaké byly přítomny ve válce v Bosně a Hercegovině. Příkladem může být více než deset let trvající konflikt v Dárfúru, který se nedaří mezinárodnímu společenství v čele s OSN konstruktivně řešit. Mezinárodnímu společenství se nedaří požit účelné techniky řešení konfliktu, které by vyřešily etnicko-náboženské spory, projevy genocidy a spory o území nárokované několika etnickými skupinami. Analýza přístupu mezinárodního společenství k řešení lokálního konfliktu může přesněji interpretovat jednotlivé kroky, poukázat na chyby a poskytnout rady pro řešení současných konfliktů.

Summary

The purpose of the thesis was to analyze the approach of the international community towards the resolution of the conflict in Bosnia and Herzegovina in early 1990's. The approach was analyzed in frame of the contingency model which has helped to identify the criteria for the analysis. The contingency model has also helped to provide a more accrued interpretation of the historical and political processes in Bosnia and Herzegovina. Based on the selected criteria the objects of the analysis were the phases of conflict - conflict prevention, conflict management and peace enforcement. The analysis of the international community activities were followed by the analysis of the structure of the Vance-Owen plan.

The thesis concludes that the techniques used within the resolution were mostly unsuccessful and were not able to stop the further escalation of the violence. Although the used techniques such as bargaining, negotiation, diplomatic pressure, legal steps, economic embargo, internationalization, mediation as well as the final submission of the peace plan had nearly stopped the war, they were not able to resolve the conflict and bring the effective solution for the parties.

The analysis of the structure of the Vance-Owen plan shows, that there were significant deficiencies in the strategy of implementation, time frame for the implementation and geographic and political arrangement of the country.

Seznam literatury a pramenů

Literatura

- Banović Damir, Gavrić Saša, *Parlamentarizam u Bosni i Hercegovini* (Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2012).
- Burg Steven, *The War in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention* (Armonk: Sharpe, 2000).
- Carole, Rogel, *The Breakup of Yugoslavia and its Aftermath* (Westport: Greenwood Press, 2004).
- Central Intelligence Agency, *Balkan Battlegrounds: A Military History of the Yugoslav Conflict, 1990 – 1995, Vol 1.* (Washington: CIA, 2002).
- Glasl Friedrich, *Konfliktmanagement: Ein Handbuch für Führungskräfte, Beraterinnen und Berater* (Stuttgart: Freies Geistesleben: 1999).
- Jovičić Mile, *Two days till peace: A Sarajevo Airport Story* (Bloomington: AuthorHouse, 2011).
- King Mary E. ed., *A Glossary of Terms and Concepts in Peace and Conflict Studies* (San José: University for Peace, 2005).
- Lund Michael, *Preventing Violent Conflicts: A Strategy for Preventive Diplomacy* (Washington: USIP Press Books, 1996).
- Mahmutčehajić Rusmir, *The Denial of Bosnia* (Pennsylvania State University: 2000).
- Malcom Noel, *Bosnia: a short history* (Londýn: Pan Books: 2002).
- Ramet, Sabrina Petra, *Balkan Babel: the Desintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to the Fall of Milošević* (Boulder: Westview Press, 2002).
- Ramsbotham Oliver, Woodhouse Tom, Miall Hugh, *Contemporary conflict resolution* (Cambridge: Polity Press, 2011).
- Rieff, David, *Slaughterhouse: Bosnia and the Failure of the West* (New York: Simon & Schuster, 1996).
- Republika Srpska (Bosnien-Herzegowina), 16. Mai 1993: Vance-Owen-Friedensplan, Datenbank und Suchmaschine für die Direkte Demokratie, dostupné z: <http://www.sudd.ch/event.php?lang=en&id=ba011993> (staženo 30. 11. 2013).
- Smith A.L., Smock D.R., *Managing Mediation Process* (United States Institute of Peace: Washington D.C., 2008).
- Šehić Zijad, *Experiment u svjetskoj laboratoriji Bosna* (Sarajevo: Dobra knjiga, 2013) 219.
- Owen David, ed., *Bosnia and Herzegovina: The Vance/Owen Peace Plan* (Liverpool: Liverpool University Press, 2013).
- Waisová Šárka, *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2011).
- Wallensteen Peter, *Understanding Conflict Resolution* (London: SAGE, 2002).

Prameny

Bulletin of the European communities, s. 72, č.5, 1991, dostupné z:
<http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-5-1991-volume-24-1098554> (staženo 13.11.2013).

Bulletin of the European communities, s. 72, č.5, 1995, dostupné z:
<http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-5-1991-volume-24-1098554> (staženo 13.11.2013).

Bulletin of the European communities, s. 81, č. 7-8, 1992, dostupné z:
<http://en.youscribe.com/catalogue/reports-and-theses/professional-resources/law-and-legal/bulletin-of-the-european-communities-no-7-8-1992-volume-25-1098500> (staženo 17. 11. 2013).

Resoluce RB OSN č. 757, dostupné z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/757> (staženo 13. 3. 2014).

The Vance-Owen plan, Veřejně přístupné online archivy University of Liverpool,
<http://archives.liv.ac.uk/ead/html/gb141boda-p1.shtml>, (staženo 14.11.2012).

Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1974), dostupné z:
<http://mojepravo.net/viewtopic.php?f=110&t=13331> (staženo 11.11.2013).